

1.51829

3 GLASNIK SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA

BULLETIN OF SLOVENE
ETHNOLOGICAL SOCIETY

UDK 39 /497.12//05/

GLASNIK SED LETO 20/1980 ŠT. 3 STR. 117—144 LJUBLJANA DECEMBER 1980

OBVESTILO BRALCEM GLASNIKA SED

Uredništvo Glasnika SED sporoča, da bo četrta številka izšla v februarju. Zaradi visoke podražitve tiskarskih uslug smo zabredli v finančne težave. Šele pred koncem preteklega leta smo dobili dodatna sredstva tako, da bomo lahko izdali vse štiri številke. Naročnike in bralce Glasnika SED prosimo za razumevanje.

Uredništvo

Slika na naslovni strani: Prebivalka iz okolice Ptuja odhaja v gozd po listje. Fotografirano 1976, foto J. Bogataj.

Slika na zadnji strani: Polénšak št. 37, fotografirano 1977, foto J. Bogataj.

Prispevkov Jožeta Marinka in Braca Mušiča zaradi tehničnih ovir nismo uvrstili v prvo številko Glasnika SED 20/1980. V tej številki smo namreč objavili gradivo s posvetovanja oz. okrogle mize "etnologija — arhitektura", ki je bila v Ljubljani 20. 11. 1979. Objavo obeh prispevkov smo sicer napovedali že za drugo številko, vendar je bila ta številka Glasnika v celoti posvečena posvetovanju "etnologija — slavistika", zato oba prispevka objavljamo v tej številki. Avtorja in bralce Glasnika SED prosimo za razumevanje.

Uredništvo

ETNOLOG V PROCESU OBLIKOVANJA OKOLJA OD PROSTORSKIH PLANOV DO ARHITEKTURE (teze za posvetovanje)

Razmišljanje s tem naslovom ima namen ugotovljati potrebe in iskati možnosti sodelovanja etnologa pri izdelavi prostorskih načrtov na različnih nivojih. V praksi je to sodelovanje šele na začetku. Bilo je le nekaj poskusov v tej smeri. Zato gre predvsem za teoretično razmišljanje, ki naj utira pot spoznanjem o koristnosti in možnosti sodelovanja med obema strokama.

Regionalno prostorsko planiranje, urbanistično planiranje in projektiranje so kot deli družbenega planiranja dejavnosti, ki zaradi svoje vsebine zahtevajo interdisciplinarni pristop. Izdelavo prostorskih načrtov praviloma vodi arhitekt-urbanist, v delovni skupini pa sodelujejo strokovnjaki najrazličnejših profilov. Pri tem stremimo k takim načinom skupinskega dela, kjer posamezne stroke niso le vir informacij in sugestij, ki jih načrtovalec po svojem preudarku prenaša v načrte fizičnega prostora, temveč iščemo možnosti tvornega, aktivnega sodelovanja. Pomembno vlogo ima pri tem etnologija. S preučevanjem in poznavanjem načina življenja lahko pripomore k temu, da načrtovalci fizičnega prostora ustvarjajo taka naselja in tako arhitekturo, ki bo v čim večji meri upoštevala človekove potrebe po bivanju v kvalitetnem (lahko dojemljivem, lepem, sprejemljivem, humanem itd.) okolju.

Gledano s stališča arhitekta so možnosti sodelovanja z etnologom odvisne od vsebine in nivoja plana. Zato na kratko pogledimo dosedanje oblike planov ter skozi njihovo vsebino iščimo povezave med etnologijo, arhitekturo in urbanizmom.

Regionalni prostorski plani se kot sestavni del družbenega planiranja ozirajo na dolgoročno družbeno-politična in ekonomska izhodišča in predvidevanja. Z njimi se ureja celotno območje republike ali ožja območja, za katera tako določijo

prizadete občine (**medobčinski plani**). Glavni poudarek je na družbenoekonomskih izhodiščih za gospodarjenje s prostorom, na sistemskih rešitvah prometnega, ekonomskega in vodnogospodarskega omrežja ter na namenski porazdelitvi površin po osnovnih kategorijah dejavnosti.

Teza:

Etnologija na tem nivoju sodeluje **posredno** tako, da z drugimi vedami, ki proučujejo človeka v odnosu do okolja (sociologija) soustvarja sistem vrednot, ki naj jih upoštevajo planerji družbenega in fizičnega prostora.

Urbanistični program občine je dokument, po katerem se urejuje celotno območje občine. Vsebuje dokumentacijo o družbenem in ekonomskem razvoju ter funkcije in zmogljivosti mest in naselij v občini. Določa, za katera naselja je potreben urbanistični načrt, zazidalni načrt ali urbanistični red, moral pa bi opredeliti tudi naselja ali dele naselij, za katere je potreben revitalizacijski načrt.

Teza:

Ker je občina navadno zaokrožena prostorsko-gospodarska enota, je možno pri izdelavi urbanističnega programa že vnesti **nekatero specifične elemente**, ki jih posreduje etnologija (npr. rast naselij, hierarhija naselij, gradnja v naseljih, kar vse pogojuje določen življenjski slog). To predvsem velja za občine, kjer prevladujejo naselja nemestnega značaja.

Urbanistični načrt se izdeluje za območje mesta ali naselja in za njegovo okolico, ki je neposredno podrejena stanovanjskim, komunalnim in drugim urbanskim razmeram obravnavanega mesta ali naselja. Določa podrobnejše ekonomsko-tehnične in arhitektonske osnove za izdelavo zazidalnih načrtov. **Bistven sestavni del, ki zadeva sodelovanje strok, je namenska izraba površin, ki opredeljuje lokacijo družbeno pomembnejših objektov, zavarovana območja in kulturne spomenike.**

Zazidalni načrt urejuje manjše zaokroženo območje, ki se bo izgrajevalo ali rekonstruiralo kot celota. V programskem in tehničnem delu določa vsebino in možnosti izvedbe.

Teza:

Naselje ali območje, za katerega se izdeluje urbanistični načrt (zazidalni), je celota, ki se, **razen v redkih primerih novih naselij, navezuje na obstoječe naselje**. V tej fazi postaja delo etnologov pri snovanju nove vsebinske in fizične podobe naselja (območja) vse važnejše. Iščemo **kvalitetne prvine bivanja ter odnosov med človekom in grajenimi strukturami**. Pri tem ne gre le za ekstremne posebnosti, temveč za poznavanje tistih splošnih zakonitosti, ki pomagajo ustvarjati kontinuiteto v načinu bivanja in v oblikovanju življenjskega okolja.

Revitalizacijski načrt je oblika vsebinskega in prostorskega načrta, kjer se je najprej pokazala potreba po sodelovanju etnologov in arhitektov. O dobrih in slabih straneh govorijo izkušnje iz Izole. O njih poročajo udeleženci te akcije.

Teza:

Pri načrtih prenove gre praviloma za **znanega uporabnika**. To pomeni, da je možno na podlagi etnološke študije kar se da dobro opredeliti izhodišča, po katerih naj se izvede prenova, ki bo uresni-

čila želje naročnikov. Ob sprotne informiranju občanov, ki poteka sočasno z zbiranjem podatkov in anketiranjem, je doseženo aktivno sodelovanje le-teh pri oblikovanju izhodišč prenove.

Precej drugače je, kadar se gradi nova soveska (npr. Štepanjsko naselje ali Ruski car). V teh primerih so predvidevanja dosti bolj meglena. Naravnana so na povprečje bodočih uporabnikov, kjer je težko predvideti "življenjski slog", saj je njihova sestava izredno heterogena, tako glede na teritorialno pripadnost, kot na različne družbene strukture, katerim pripadajo.

Posebej je treba omeniti **urbanistični red** kot način za urejanje in prenovo naselij. Večina naših ruralnih naselij se je do sedaj urejala z urbanističnim redom, ki daje zelo ohlapna navodila. Ker je ruralni prostor najbolj občutljiv za spremembe zaradi načina življenja in zaradi zunanje podobe ambientov in arhitekture, se v naših vaseh dela nepopravljiva škoda. V zakonskih predpisih, ki take posege dopuščajo, in v dosednji urbanistični praksi, ki je vse svoje zanimanje omejila na probleme urbanega prostora, se dovolj jasno kaže odnos do ruralnega prostora, kulturne krajine, naselij in arhitekture.

Teza:

Ruralni prostor je področje, kjer je sodelovanje arhitekta in etnologa najbolj potrebno. Kvalitetni bivalni prostor, odnos do življenjskega okolja, neposredni stiki med ljudmi ter povezanost med načinom življenja in arhitekturo, so osnove, na katerih je možno graditi most med starim in novim ter na ta način ustvarjati kontinuiteto.

Ustvariti želimo vsestransko kvaliteten življenjski prostor, prostor, ki bo v čim večji meri zadovoljeval človekove duhovne in materialne potrebe, okolje, do katerega bo čutil svojo pripadnost, zgradbe in naselja, ki bodo izražala svojo identiteto.

Jože Marinko

ZA RAZGOVOR MED ETNOLOGI IN ARHITEKTI

Pogovori za okroglo mizo so postali kar se da sodobni, morda zaradi oglatosti tem in zastopnikov teh tem — kadarkoli razpravljamo o pomembnejših kulturnih, gospodarskih ali političnih vprašanjih. Na področju posameznih strok in njihovih medsebojnih odnosov je vse to še toliko bolj prisotno, čeprav se mnoge razprave (celo znotraj posameznih strok) odvijajo še vedno za zelo dolgimi in prišpičenimi mizami in v prostorih, ki so zaglušeni tako, da se težko slišimo med seboj, še manj pa nas slišijo vsi tisti, ki bi s svojimi odmevi lahko pomagali urediti marsikatero misel in bi z razširjanjem nalog in pričakovanj pomagali premagovati notranje (in ožje) težave. Toliko naj bo metaforičnega za začetek in še iskrena izjava, da sem se zelo razveselil vabila na pogovor o "Etnologiji in arhitekturi", ki ga organizira več prirediteljev na čelu s Slovenskim etnološkim društvom. Žal se tega razgovora ne morem udeležiti osebno, ker bom 20. novembra v tujini, zato posredujem kratek zapis, bolj refleksije kakor pa teze.

Povedati moram, da me je vabilo in razlaga tega, kar mi je posredovala sodelavka Branka Berce-Bratko, razveselila tudi zato, ker mi je obležalo v neprijetnem spominu gradivo brežiškega posvetovanja. Zakaj? Predvsem zaradi tega, ker o posvetovanju, ki naj bi bilo multidisciplinarno, ni bil obveščen širši krog, nakar so si posamezni predstavniki drugih strok (razen etnološke) dovolili govoriti o nekaterih pomembnih širših zadevah izrazito s stališča osebnega interesa in prestiža. Govorilo se je na primer o planiranju, o prenovi in še o čem, kot da se do izjav govorečih pri nas še ni nič zgodilo...

Posledica takih izpadov je seveda ta, da dogovori ne dosežejo svojega namena, to je uresničitve; da se ustvarja nezaupanje in prizadetost in podobno.

Za ta zapis sem prvotno načrtoval nekaj zelo osebnih spominov in pojasnil, s katerimi bi v uvodu opredelil razvojno pot svojih stališč do problematike odnosa med etnologi in arhitekti in med njihovimi strokami. Kar sem napisal za uvod, ne sodi med te osebne refleksije, čeprav bi lahko to razlagal kot zelo osebno.

***

Med pravimi "osebnimi" stvarmi sem hotel na kratko opisati razvoj lastnega odnosa do etnologije in vplive nanj, ker je to v veliki meri povezano tudi z mojo usmeritvijo v urbanizem:

- Vogelnic, Zelena jama (pred vojno);
- Ravnikar, — opozorila o "Industrijski etnologiji" (1955);
- opozorila o Ch. de Lauwen (1953),
- opozorilo o "jeziku vzorcev" v tistem delu našega naselbinskega izročila, ki je relevantno že za naš čas (okrog 1953—54);
- M. Mušič, Slovenska vas in prenova mest, metodologija (maksima pristopa);
- S. Kremenšek, Zelena jama in drugo;
- C. Levi Strauss, Strukturalna antropologija;

— od Čikaške sociološke šole do sodobnih (in polpreteklih) urbanističnih teorij;

— vloga funkcionalizma.

To bi bil del, ki terja osebno prisotnost na razgovoru in obdelavo.

Drugo so posamezna zanimiva vprašanja. Npr. vprašanje razvoja "sloga bivanja" vs. Stanovanje, spomin na F. Kozakov "Načrt glede potreb slovenske kulture" (1935—1955?), ki je vključeval moderen etnografski muzej, toda ob njem tudi muzej stanovanjske in osebne kulture! (Gl. J. Vidmar, *Obrazi* 1979, str. 326!).

Drugo tako vprašanje je, kako so se mi razkrile razpoke v slovenski etnografiji/etnologiji na slavišičnem srečanju na Bledu leta 1977 (Kremenšek vs. Matičetov?)

***

Za tem bi morale slediti moje že kar razdelane teze o analitičnem pristopu k reševanju urbanističnih vprašanj (projektov) in o vlogi etnologije in drugih družbenih ved pri tem. Sem sodi tudi zelo neposredna zveza z arhitekturo.

***

Potem so tu dileme okrog slovenskega "Skanserla".

***

Za naš razgovor in za intenziviranje našega skupnega dela so predvsem zanimive značilne notranje preobrazbe naših strok v novejšem času. Arhitekti so se sicer vedno ukvarjali tudi s planiranjem in oblikovanjem naselij, vendar se šele v zadnjih desetletjih bolj poglobljajo v socialno-ekonomska, psihološka in druga ozadja grajenega okolja. Svoj položaj v razmerju do oblikovanja ali bolje izoblikovanja grajenega okolja vse bolj tudi odreja v razmerju do vloge drugih strok. Podobno vidim kot zelo pomembno metamorfozo tradicionalne etnografije in etnologije, ki se odpira v smeri antropologije in socialne antropologije oz. v smeri sociologije in socialne psihologije s tem, da bomo morali vsi skupaj vedno bolj pozorno spremljati tudi vse tisto, kar Bojan Štih in drugi avtorji imenujejo "kulturologijo", da o "politicizaciji" naših strok ter dejavnosti sploh ne govorim.

***

Iz vsega tega bo morda še kaj nastalo. Morda kak članek...

Braco Mušič
18. 11. 1979

"PODNAPISI" K ETNOLOGIJI IN REVITALIZACIJI

Ob sodelovanju pri revitalizaciji starih mestnih predelov so se mi porodile nekatere misli, ki se nanašajo tako na samo delo kot na to, kakšno je mesto etnologa v revitalizacijskem procesu. Seznanila sem se z dvema metodama priprav oz. samega anketiranja: sodelovala sem pri anketiranju v Radovljici in v Krškem; različna vodstva, različni pristopi, ideje in okoliščine pa nudijo dovolj možnosti za razmišljanje in primerjavo.

Primerjave pa ne nameravam delati le zato, da bi z vidika študenta prikazala delo v okviru ene ali druge institucije, temveč zato, da bi k smerokazu, ki stoji na križpotju poti in stranpoti sodelovanja etnologije v revitalizacijskih procesih prispevala nekaj spoznanj, nekaj "podnapisov" k doslej uveljavljenim smerem.

Obema akcijama je bilo marsikaj skupnega: to so večinoma stvari, ki jih pri takem delu ni mogoče obiti in so pač nujni sestavni del te metode dela. Skupne so jima bile tudi nekatere okoliščine, ki so predvsem posledica stanovanjske politike in na delo nikjer niso imele pozitivnega vpliva.

Izrazi iskanj na tem področju pa so metodične razlike, ki jih ni mogoče le naštetiti in oceniti, temveč jih je potrebno osvetliti z več strani ter upoštevati splet okoliščin, ki so takšen ali drugačen način pogojevale.

Prva in na videz najočitnejša razlika zadeva pot do anketiranja in iz tega izhajajočo izbiro anketirancev. V Radovljici smo anketirali vsa gospodinjstva starega mestnega jedra, v Krškem pa smo na osnovi posebne priprave izbrali samo določena gospodinjstva. Ta priprava je obsegala zbiranje statističnih podatkov iz popisnic prebivalstva, iz stanovanjskih in gospodinjstev listov iz leta 1971. S tem smo si ustvarili določeno podobo o družbeno-ekonomskih osnovah prebivalcev, o starostni in profesionalni strukturi, fluktuaciji itd. To pa so spoznanja, ki jih s samim anketiranjem — v kolikor le — to ne zajame vseh prebivalcev — ni mogoče zajeti, a so za ugotavljanje načina življenja vsekakor dragocena. Seveda pa je bilo s to obdelavo in z načrtnim izbiranjem veliko več dela, kar zahteva temu primerno tudi dosti več časa.

Pri tem ni odveč vprašanje, kateri način omogoča objektivnejšo sliko: ali je na osnovi poprej zbranih podatkov resnično moč najti "pravo", za raziskavo najbolj ilustrativne primere in je torej trud tudi ekonomsko upravičen ali pa je bolj pametno izbrati lažjo pot in anketirati vsa gospodinjstva.

Podobno kot pristopa do dela sta se razlikovala tudi vprašalnika: razlike so bile pravzaprav njuna posledica. Vprašalnik, ki je bil narejen za Krško, je bil veliko obsežnejši, usmerjen pa je bil predvsem na vrednotenje, na željo po spreminjanju oz. ohranjanju določenega kulturnega okolja. O hišah, v katerih naj bi anketirali gospodinjstva, smo imeli že določene podatke, ki smo jih predhodno dobili iz stanovanjskih listov. Kljub temu smo z vrsto vprašanj ugotavljali dejansko stanje in na osnovi znanih podatkov lažje spraševali o spremembah, ki so v tem času nastale. Hkrati smo spoznavali tudi način uporabe prostora, bivanja ljudi v ožjem in širšem prostoru: iz pogovorov smo skušali razbrati njihove želje, cilje in probleme, s katerimi se srečujejo, in determinante, ki določajo njihovo

kvaliteto bivanja. Skušali smo prodreti v njihov odnos do fizičnega in socialnega okolja, v njihov čut odgovornosti in v pripravljenost sodelovanja pri procesu obnove.

Ugotavljanje vseh teh odnosov je bil končni cilj obeh anketiranj, vendar so bila ta vprašanja v anketi, ki smo jo uporabljali v Radovljici, premalo poglobljena in so jih ljudje čutili kot nepotrebni dodatek, zato so nanje odgovarjali stereotipno, s frazami ali pa sploh niso vedeli ničesar odgovoriti. Upoštevati pa moramo, da je delo v Radovljici potekalo veliko hitreje, saj je bilo treba v zelo kratkem času, ki so ga etnologom določili drugi, dobiti čim več, naglica pa poglobljanja v probleme seveda ni dopuščala.

Vprašalnik, namenjen anketiranju v Krškem, je vseboval manj vprašanj, ki zadevajo delovni urnik posameznika, pač pa je imeli slikovno prilogo, ki je bila, čeprav po obsegu skromna, nazoren prikaz njihovega neposrednega okolja; ob tem so začeli ljudje nehote razmišljati, kaj jim je v njihovi okolici všeč in kaj ne. Del priloge je imel tudi vzgojni namen: anketiranec se je moral na osnovi štirih različnih primerov prenove odločiti, kateri način bi bil za njegovo neposredno okolje estetsko in funkcionalno najustreznejši.

S tem, ko smo prek ugotavljanja dejanskega stanja posegali tudi na področje vrednotenja, je bila nujnost etnološke predizobrazbe jasna: če bi namreč šlo le za zbiranje podatkov o ljudeh ali o njihovih stanovanjih, bi bil za izpolnjevanje vprašalnika ustrezen tudi kak gimnazijec. Upoštevati je treba, da vprašanja vrednotenja človekovega okolja izvirajo iz njegovega življenjskega načina ter niso vedno jasna iz dialoga, ki izhaja iz vprašalnika, ali pa jih iz različnih vzrokov ob stiku z anketirancem ni moč prevesti v verbalno obliko in so spoznanja le sad opazovanja.

Jasno je, da je način dela odvisen tudi od samega terena oz. ljudi, s katerimi imamo opraviti. Prvi pogoj je vsekakor seznanitev ljudi z akcijo; v Krškem nismo imeli nikjer težav z neobveščenostjo: ljudje so večinoma dobili tudi vprašalnik, tako da so se s problematiko seznanili že prej. Ponekod se je sicer zataknilo in jim vprašalniki niso prišli v roke, vendar so nas vsi razumevajoče sprejeli. Situacija v Radovljici pa je bila popolnoma drugačna: ljudje se niso mogli znebiti misli, da delamo za svoj žep, saj o namenu našega prihoda niso ničesar zvedeli. Temu se je pridruževalo tudi nezaupanje ljudi do Zavoda za spomeniško varstvo. Velika razlika je poleg tega tudi v mentaliteti ljudi: v Radovljici bi verjetno težko našli človeka, ki bi nam bil, kot se mi je zgodilo v Krškem, pri razkazovanju prostorov v stanovanju pripravljen odpreti tudi hladilnik.

Tisto, kar pa je v obeh primerih pomenilo barikado med nami in anketiranci, so bile njihove dosedanje izkušnje s Stanovanjsko skupnostjo in z drugimi sorodnimi institucijami. Stopnja nezaupanja do teh forumov je tako v Krškem kot v Radovljici sicer od človeka do človeka različna, vendar je na žalost ponavadi najvišja pri ljudeh, ki bi bili v nasprotnem primeru lahko poglavitni akterji revitalizacije: komur je namreč vseeno, kaj se je dogajalo do zdaj, mu bo tudi v bodoče malo mar, kakšne akcije potekajo v korist celega mesta.

Prav zaradi vladajočega nezaupanja do obliko-

valcev stanovanjske politike je toliko pomembnejše, da so anketarji obveščeni, kaj in v čigavo korist delajo: dejstvo, da nas ljudje nimajo za "tiste parazite", gotovo omogoča pristnejši stik.

Z dogajanjem, ki je sprožilo akcijo za prenavo mesta, smo bili anketarji v Krškem veliko bolje seznanjeni, zato smo bili anketirancem marsikdaj tudi mi informatorji. Jasni so nam bili splošni problemi mesta, podrobneje pa smo poznali tudi cilje našega dela. Pri tem nam je bilo zelo dobrodošlo tudi stalno sodelovanje arhitekta, da smo lažje reševali vprašanja, ki so se nam sproti porajala.

Naš cilj je bil dobiti splošno sliko vrednotenja, ugotoviti želje in pripravljenost sodelovanja, kar je predvsem materialno odvisno tudi od odnosa širše okolice do tega prostora. Anketiranje obiskovalcev mesta je bilo v Radovljici širše zastavljeno, tako da smo o mnenjih okoličanov dobili realnejšo podobo. Pri tem je treba upoštevati, da smo jih spraševali le za mnenja in vsakdo se je trudil, da bi na nas naredil čim boljšji vtis, posebno ko je videl, da ga te izjave nikjer ne obvezujejo.

Da sem od dela v Krškem odnesla drugačen vtis kot od dela v Radovljici, je gotovo tudi posledica samega delovnega vzdušja in načina dela: študentov nas je bilo tu manj, zato smo delali dlje in se tudi bolj poglobljali v probleme. O delu smo bili dobro obveščeni, zato je bil tudi naš občutek odgovornosti drugačen. Sodelovali smo ne le v samem procesu anketiranja, temveč tudi v pripravi, kar je omogočalo in zahtevalo trajno aktiven odnos do vsega dogajanja. V Radovljici je našo pasivnost pogojeval tudi občutek dogajanja. V Radovljici je našo pasivnost pogojeval tudi občutek manjvrednosti etnologa pri tem delu, zato se tudi sami nismo posebno trudili, da bi opravičili svojo prisotnost.

Če bi vse te misli strnila v zaključek, v sintezo, bi to pomenilo naslednje: vsa prizadevanja etnologa morajo biti pri pripravah za obnovo mest usmerjena v to, da se ustvari z anketiranci čim pristnejši stik: to je odvisno tako od njihove predhodne obveščenosti kot od tega, kako je sestavljen vprašalnik, kako so v njem upoštevani človekovi problemi bivanja. Vprašalnik mora izhajati iz temeljite etnološke sondaže — česar v obeh primerih ni bilo — in upoštevati sinteze sondaž drugih strok, ki tu sodelujejo.

Poskrbeti je treba tudi za obveščenost anketarjev, saj si le-ti v nasprotnem primeru ne morejo pridobiti tistega zaupanja ljudi, ki bi bilo v korist celotni akciji. Velikega pomena je tudi to, da je naš odnos do vsega procesa konstruktivno kritičen, sicer se naše iskanje lahko spremeni v slepo stopicanje na mestu.

Marjanca Ftičar

RAZPRAVA O PROBLEMATIKI KOMPLEKSNIH KRAJEVNIH ŠTUDIJ

(28. — 29. 1. 1980)

28. in 29. januarja 1980 so se v Ljubljani zbrali slovenski etnologi na posvetovanju, ki je pomenilo sestavni del dolgoročnega projekta Način življenja Slovencev 20. stoletja. Slovenski etnologi naj bi skupaj z gosti iz zamejstva, Hrvaške in Srbije razčistili odprta vprašanja v zvezi s problematiko krajevnih študij — monografij. Prof. Kremenšek je v uvodni besedi poudaril, da je za pretres odprtih vprašanj ugoden trenutek, saj sta rokopisa dveh študij, ki sta sledili konceptu vprašalnic ETSEO in Smernicam, že končana. To sta Galjevica, študija Mojce Ravnik, in Vitanje, nosilcev Duše Krnel-Umek in Zmaga Šmitka. Raziskave take vrste naj bi omogočile sintetični pogled na način življenja Slovencev v 20. stoletju. Prof. Kremenšek je podal še kratek opis historiata dela pri krajevnih študijah in opozoril na dela, ki so v pripravi. Izrazil je željo, da bi se seznanili s podobnimi problemi in izkušnjami drugih udeležencev posvetovanja. Omeniti je treba, da je bilo med šestdesetimi prisotnimi šest gostov iz Beograda (dr. Petar Vlahović, dr. Miljana Radovanović, dr. Milka Jovanović, Breda Vlahović, Zorica Divac in Dragomir Antonić), štirje gostje iz Zagreba (dr. Vesna Čulinović-Konstantinović, mag. Aleksandra Muraj, mag. Zorica Rajković in Božica Somek-Machala) in skupina iz Trsta pod vodstvom Milana Pahorja.

Pogovor o monografijah in o kompleksni podobi načina življenja Slovencev v 20. stoletju je stekel na podlagi predstavitev zaključenih študij in tistih, ki so trenutno še v delu.

Mojca Ravnik je predstavila projekt Galjevica. Ob raziskavi sorazmerno mladega primestnega naselja so se ji potrdile nekatere vizije, ki obstajajo med etnologi o monografskih študijah. Nadrobno je opisala potek in metode dela pa tudi svoja odstopanja od prvotno načrtane poti, saj se je med delom pokazalo nekaj problemov, ki so bili zaradi specifičnosti izbranega terena novi in nepričakovani. Ugotovila je, da se celotna problematika načina življenja odvija na ravni funkcioniranja družbenih skupin. Kot pogoj za uspešnost monografskih študij je postavila poznavanje celotne kulture, do katere bi prišli s specialističnimi raziskavami. Principe razvoja kulture spoznavamo, po avtoričinem mnenju, ravno tako dobro skozi posamezne mikroštudije. Primerjava 60—80 krajev, kolikor naj bi jih zajemal celoten projekt Načina življenja Slovencev, pa se je avtorici zdelo iluzorna.

Duša Krnel-Umek je predstavila monografsko obdelavo štajerskega trga Vitanje. Namen raziskave je bil razkriti strukturo družbenih in ekonomskih odnosov v zadnjih sto letih, vzporedno pa še nekatere pojave iz duhovne in materialne kulture. Delo je bilo timsko, saj so bili vanj vključeni tudi študentje, ki so izdelali 3 diplomske, 4 seminarske in 2 proseminarske naloge.

Eno teh diplomskih nalog Nekatere raziskave prebivalstva v Vitanju kot poskus uporabe statistične metode v etnologiji, je predstavila avtorica **Branka Berce-Bratko**. Diplomsko nalogo Noša kot odraz načina življenja v Vitanju od konca 19. stoletja do danes je predstavila **Zvezda Delak-Koželj**.

Majda Čeh je poročala o monografski raziskavi

Rodnega vrha v Halozah, **Breda Vlahović** o raziskavah sprememb v materialni kulturi v Semiču in okolici, **Julijan Strajnar** pa je posredoval svoje izkušnje ob etnomuzikološki raziskavi Pake nad Vitanjem. Podobno kot Galjevica in Vitanje je bila zasnovana raziskava **Mete Sterle** o Gorénji vasi in okolici. O svojih raziskavah v Ribniški dolini je poročala **Zmaga Kumer**.

Predstavitev nalog in metode dela so s svojimi izkušnjami dopolnili še gostje iz Beograda in Zagreba. Historiat srbskih monografskih študij je podal **Peter Vlahović**, ki je opozoril, da se v Srbiji ne omejujejo le na krajevne študije, ampak njihove monografije zajemajo večje, zaokrožene pokrajinske enote. O poteku monografskih študij in o metodologiji dela je spregovorila **Miljana Radovanović** in poudarila, da pri kompleksnih etnoloških monografijah obdelujejo specialistična področja strokovnjaki, ki uporabljajo tudi že znano in objavljeno gradivo. Splošne monografije imenujejo v Srbiji tiste interdisciplinarne naloge, pri katerih enakopravno sodeluje več strokovnjakov, ki preučujejo določene izseke iz življenja. Merila za izbiro teme pa so: spremenljivost (industrializacija), urbanost in ruralnost ter njihovo medsebojno prepletanje. **Peter Vlahović** je srbsko delo dopolnil z ugotovitvijo, da obstajajo trije tipi klasičnih monografij: antropogeografske monografije, monografije življenja in običajev in problemske monografije. Ugotovil je, da so danes v središču pozornosti sintetične raziskave. Raziskovanje je sprva sondažno, da se zbere čimveč gradiva. V današnji etnologiji so za raziskave privlačni mentaliteta, akulturacija in spremembe v načinu življenja. Če bi ta tematski sklop vključili v monografije, bi bile po Vlahovičevem mnenju celovite. Celovitost se ne doseže le z interdisciplinarnostjo, kajti vseh področij (jezik, glasba itd.) ni mogoče obdelati, zato je na posamezne probleme treba opozoriti specialiste.

Ob predstavitvi monografskih del se je oblikovalo nekaj načelnih vprašanj, ki naj bi jih rešilo posvetovanje:

1. kakšna naj bodo merila za izbiro kraja raziskave;
2. kakšne naj bodo raziskave: tematske, vsebinske, strogo specialistične ali zaokrožene;
3. ali lahko ločujemo nekatere tematske raziskave (področje socialne kulture);
4. kdo in koliko ljudi naj dela monografijo (en avtor, avtor s sodelavci ali več avtorjev) in kako naj poteka sinteza (en avtor ali več);
5. vprašanje časovne omejenosti raziskav (vprašanje sodelovanja z zgodovinarji in arheologi pri raziskavah, ki segajo daleč v preteklost);
6. vprašanje izbire anketirancev (sondažna raziskava iz katere sledi izbira ali celotna populacija);
7. vprašanje metode dela (ali naj gradivo narekuje osnovno delovno metodo);
8. problem uporabe vprašalnic (edino vodilo, le pomoč ali sploh ne);
9. ali naj se raziskave ožijo ali širijo in kako.

Na nekatera vprašanja so odgovorili predstavljalci nalog in nekateri diskutanti, ki so imeli zelo različna mnenja. Že o izbiri kraja je bilo veliko mnenj (Fanči Šarf, Marija Makarovič, Julijan Strajnar, Slavko Kremenšek, Duša Krnel-Umek). Prevladalo je mnenje, da je pri izbiri kraja treba

upoštevati mikro in makro vidik, šele na tej podlagi se bo mogoče odločiti za primarne naloge.

V pogovoru o monografijah je **Marija Makarovič** menila, da morajo raziskave seči do dna tudi časovno, da se torej ne smemo omejevati le na 20. stoletje. V vsebinskem pogledu pa se je zavzela za sintetične podobe, ki so plod dolgotrajnega raziskovanja. Tematske raziskave so po njenem mnenju sicer koristne, toda ostale bodo torzo, ker ne nudijo popolne podobe celotnega kraja. Sintezo pa mora opraviti en sam avtor.

Zorica Rajković iz Zagreba je posredovala izkušnje hrvaških etnologov pri monografskih študijah. Izhodišče študij naj bi bilo raziskovanje kulturnih področij. Zavzela se je za raziskovanje enega samega kraja, kjer se prepletajo problemske in tematske raziskave. Poudarila je, da je za monografsko delo en avtor premalo, ker so etnologi specialisti za različna etnološka področja, zato naj bo delo timsko ali interdisciplinarno.

Saša Muraj (Zagreb) je svoje predloge naslonila na izkušnje pri raziskavi transformacij stanovanjske kulture v Jalševcu. Pri tem delu so kot osnovo uporabili arhivske vire in neposredno opazovanje. V središču opazovanja so bile spremembe pri "staroselcih".

Slavko Kremenšek je ob primeru Jalševca opozoril, da je možno prek "kulture bivanja" do dobrih mere prodreti v kulturno strukturo primestnega naselja. Za preučevani kraj torej lahko najdemo značilne teme, elemente, ki so seveda od kraja do kraja različni. Nato je diskutant predstavil nekaj domačih in tujih modelov monografskih raziskav (evolucionistične in pozitivistične koncepcije) in nakazal, kakšna naj bi bila pot do sinteze pri naših nalogah:

1. študije naj bi slonele na genetično-strukturalnem principu;
2. analitični-osrednji del bi tvorila raziskovanja izbranih tematskih področij; izhodišče je usmerjeno k istemu cilju — načinu življenja; gre torej za različne tematske sklope, toda za isto žarišče;
3. slovenska etnologija vidi cilj v sintezi, ki naj bo osvetlitev načina življenja iz različnih tematskih izhodišč.

Problem je poskušala osvetliti še **Vesna Čulnovič-Konstantinovič** iz Zagreba, ki je predstavila hrvaške monografije od začetkov in jih kritično ovrednotila. Uspeh monografij vidi v interdisciplinarnem delu, ki naj bi potekalo v treh fazah: 1. sondažne raziskave, 2. posvetovanja pred raziskavo in 3. po njej. Temelj dela naj bi bil pogovor in spoštovanje kolektivnega dela.

Božica Somek-Machala je s predstavitvijo gospodarske in vaške skupnosti hrvaške in slovenske vasi odprla vprašanje medetničnih odnosov. Primerjave z drugimi etničnimi skupinami po **Kremenškovem** mnenju lahko Slovence popolneje osvetlijo.

Kljub dolgotrajni in temeljiti razpravi so ostala nerešena še nekatera vprašanja:

1. časovna periodizacija,
2. središčne teme monografij,
3. vloga vprašalnic.

Za prvi problem je **Petar Vlahovič** menil, da je že določen s projektom, torej 20. stoletje, kar pa seveda ne pomeni, da ne bi izrabili nekaterih virov iz prejšnjega stoletja. Za drugo vprašanje pa je menil, da je središčno témo težko določiti, vendar pogosto vsebina gradiva narekuje usmeritev. Osnovna nit naj bi bila po Vlahoviču proces razvoja, ne glede na časovno obdobje.

Slavko Kremenšek je obravnaval še metodo dela in opozoril, da moramo ločiti vprašanje metode in metodologije oz. tehnike dela od naravnosti. Pri današnjih etnoloških študijah naj bi bila izhodišča za raziskavo načinov življenja Slovencev tematski sklopi. Način življenja Slovencev iz etnološkega vidika je delen pogled v okviru celovitega pogleda na Slovence.

Janez Bogataj je menil, da je izbira metode dela stvar osebne etnološke orientacije, **Vesna Konstantinovič** pa je posvarila pred sociološko uporabo vprašalnic v etnologiji.

Ob problemu časovne periodizacije monografij je spregovoril **Slavko Kremenšek**. Menil je, da so za slovensko etnologijo zanimiva vsa časovna razdobja, zato morajo biti v našem programu tudi raziskave 17., 18., 19. stoletja. Toda zakaj smo se omejili na 20. stoletje? Temu v prid govori naslednje: 1. Čeprav je 20. stoletje mehanični pojem, je strukturalno mogoče zajeti le problematiko, kadar je živa pred nami in imamo za raziskovanje na voljo dovolj virov. 2. Orientacija v 20. stoletje pomeni prispevek k reševanju vprašanj današnjega načina življenja in živih problemov. 3. Zato je tudi večja odmevnost.

Glede vprašalnic je menil, da se zdi bolj zanimiv proces njihovega nastajanja kot pa rezultat sam.

Monografske študije pa nimajo samo teoretičnih problemov, ampak tudi praktične, npr. finansiranje, sodelovanje etnologov iz različnih inštitucij ipd. Na to je opozorila **Milica Jovanović**, ko je predstavila srbske monografske študije in njihove probleme. Ob tem se je razvila živahna razprava, v kateri so sodelovali **Petar Vlahovič**, **Zvona Ciglič**, **M. Radovanović**, **Vlasta Koren**, **Janez Bogataj**, **Tone Petek**, **Julijan Strajnar** itd., ki so govorili o vključevanju posameznih inštitucij v projekt in o problemih, ki ob tem nastajajo zaradi lastnih nalog in načrtov inštitucij. Sklep je bil, da bi morali vsi etnologi po svojih močeh vključiti v raziskovalni projekt Način življenja Slovencev in da bi se lahko posamezne monografije oz. študije navezoval na posamezne inštitucije. Navezovanje dela na inštitucije je izrazito organizacijska zadeva. Nihče nikogar ne sili v delo in mu ga tudi ne določa, čeprav bi bilo zaželjeno skupno delo pri etnološkem projektu. Skupno bi bilo načrtovanje in koordiniranje dela. Zato je tudi sklep posvetovanja izzvenel v želji, da bi se izvajanje projekta Način življenja Slovencev 20. stoletja začelo z dobro voljo vseh etnologov, kajti z uglašenimi hotenji ne bo težko uresničiti skupnega cilja, seveda če se bomo zavedali pomena dane naloge za celotno slovensko kulturo. Pomembnost naloge nas seveda zavezuje intelektualno in moralno.

Po zapisniku, ki sta ga pisali **Maja Cerar** in **Ingrid Slavec**, je diskusijo skrajšal in za tisk priredil **Marko Terseglav**.

VKLJUČITEV PORABJA V RAZISKOVALNI PROJEKT "NAČIN ŽIVLJENJA SLOVENCEV XX. STOLETJA"

Na podlagi programa o kulturnem sodelovanju med Madžarsko in Jugoslavijo za leto 1980/82 sodelujem kot kustos szombathelyskega Muzeja Savaria pri projektu "Način življenja Slovencev XX. stoletja" z raziskovanjem porabske regije. V Muzeju Savaria sem zaposlena na Etnološkem oddelku. Razen splošnih nalog, ki jih opravljam kot kustos-etnolog, je moje glavno raziskovalno področje: etnologija Slovencev in Hrvatov, ki živijo v Železni županiji.

Delo v zvezi z rajonizacijo slovenskega Porabja poteka v okviru Muzeja Savaria. Pri rajonizaciji Porabja upoštevam tistih deset naselij v Železni županiji, v katerih živijo od leta 1920 naprej Slovenci. To so: Gornji Senik, Dolnji Senik, Sakalovci, Slovenska ves, Števanovci (Otkovci), Andovci, Verica-Ritkarovci in Monošter. Za mikroobmočji sem si izbrala Gornji Senik in Števanovce, ki sta od začetkov do danes cerkveni središči. Porabje je bilo teritorialno razdeljeno na področje dveh zemljiških posesti. Gornji Senik je spadal k posestvi Dobra in je imel posvetno gospodo, Števanovci pa so spadali k monoštrski opatiji in so bili pod cerkveno gospodo. Od druge polovice sedemdesetih let sta v Porabju dve občini. V elaboratu bom obravnavala ta dva kraja in po potrebi dopolnila z drugimi.

Časovno bi zgodovino Porabja v XX. stoletju lahko razdelili na tri obdobja:

- I. do trianonske pogodbe (do 1920)
- II. od trianonske pogodbe do konca II. svetovne vojne (1920—1945)
- III. obdobje po osvoboditvi:
  - a) 1945—1956,
  - b) od leta 1957 naprej.

Pri pripravljanju rajonizacije je treba upoštevati tudi specifičnosti porabske regije (npr. povezanost slovenske kulture z madžarsko in avstrijsko štajersko kulturo) in temu ustrezno dopolniti posamezne točke.

Delo za rajonizacijo sem začela z zbiranjem virov in literature, ki se konkretno nanašajo na porabske vasi. Na podlagi teh enot bi rada sestavila etnološko bibliografijo Porabja, ki naj bi bila objavljena v dveh jezikih: na Madžarskem in tudi v Sloveniji. Razen virov in literature, ki se konkretno nanašajo na porabske vasi, zbiram tudi literaturo, ki mi bo metodološko v pomoč pri zbiranju gradiva in pripravljanju elaborata.

Pri zbiranju bibliografskih enot bi bilo zaželeno sodelovanje med avtorji elaboratov za pomurske občine (zlasti soboške in lendavske) in avtorjem elaborata za Porabje. Veliko virov in literature, ki se nanaša na Porabje, se nahaja v knjižnicah v Sloveniji. In obratno. Veliko virov in literature, ki se nanaša na Pomurje, pa se nahaja v knjižnicah na Madžarskem. V okviru sodelovanja bi lahko drug drugega oskrbovali s potrebnimi podatki in kopijami. Sodelovanje bi lahko organizirali skupaj z županijsko knjižnico Berzsényi Dániel v Szombathelyu, ki ima dolgoletne stike s študijsko knjižnico v Murški Soboti. Lahko bi se posvetovali tudi med pisanjem elaboratov, saj sta Pomurje in Železna županija obmejni pokrajini, katerih zgodovina je imela veliko skupnega ali podobnega.

Strinjam se s predlogom, da naj bi bila v elaboratih pod vsako točko navedena uporabljena literatura in viri, oziroma naj bi jih ob ustreznem mestu točno citirali.

Pri svojem delu hočem sodelovati z ljudmi, ki dobro poznajo Porabje. Ti bodo elaborat tudi pregledali in ga po potrebi dopolnili.

V delo pri rajonizaciji se bodo vključevali tudi prostovoljni zbiralci iz Porabja, ki bodo zbrano gradivo obdelali in poslali na vsakoletni razpis o zbiranju etnološkega in jezikoslovnega gradiva na Madžarskem. Letos pripravljajo natečajniki več nalog, npr. prikaz etnološke zbirke s področja Porabja, ki bo temeljni fond monoštrskega muzeja. V tej nalogi bomo našli vrsto odgovorov na vprašanja iz materialne kulture. Ob tem bosta še dve nalogi s seznamom in morebitno etimologijo hišnih imen na Gornjem Seniku in Dolnjem Seniku. S tem bomo dobili popis prebivalcev po hišah in družinah, spoznali bomo družinske in sorodstvene vezi. Torej dobimo podatke o osnovnih gospodarskih in družbenih enotah teh naselij.

Avgusta 1979 je Zveza južnih Slovanov na Madžarskem organizirala etnološki tabor v Porabju. Zbiralne akcije so se udeležili porabski učitelji, slušatelji visoke pedagoške šole v Szombathelyu in porabski študentje, ki študirajo v Ljubljani ter Hrvatje in Srbi, ki živijo na Madžarskem. Rezultat te akcije je 200 fotografij, popis 33 predmetov in fonetični prepis intervjujev z 12 kaset. Intervjuji so v glavnem o šegah, verovanjih, sezonstvu, ljudskem pesništvu in glasbi. Zbrano gradivo hrani Etnološki oddelek pri Muzeju Savaria in Zveza južnih Slovanov. Mislim, da je to gradivo tudi pomemben prispevek k rajonizaciji Porabja.

Porabska študentka PZE za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani Katarina Hirnők, ki je doma iz Sakalovec, je v okviru predmeta Obča etnologija pripravila nalogo o inovacijah in razkroju tradicionalne kulturne podobe v tem naselju.

K delu pri rajonizaciji in kasneje pri zbiranju gradiva za monografijo bi morda lahko pritegnili tudi porabske študente, ki študirajo v Ljubljani.

Rajonizacijo je potrebno napraviti čim prej, saj je tudi v Porabju — tako kot tudi drugod — vedno manj starejših ljudi, ki se spominjajo življenja v prvih desetletjih XX. stoletja. Ti so namreč najbolj primerni informatorji pri zbiranju gradiva za rajonizacijo Porabja. Ta generacija je nosilka slovenske kulture na Madžarskem v XX. stoletju. Srednja in mlajša generacija se počasi asimilira in akulturira, oziroma bolj ali manj postaja dvojezična. Tudi ta generacija je zanimiva, ker je nosilka dveh kultur, slovenske in madžarske in nas lahko informira npr. o interetničnih odnosih. Pot pelje proti dvojezičnosti, do ljudi z dvema kulturama. K temu cilju bo lahko veliko prispevala dvojezična osnovna šola, ki naj bi jo zgradili v Monoštru leta 1983. To bo lahko prispevalo k težko dosegljivemu cilju, da naj bi ljudje v Porabju na isti ravni govorili slovenski in madžarski jezik, v enaki meri poznali slovensko in madžarsko kulturo. S tem, da porabski Slovenci postanejo dvojezični državljani Madžarske, lahko zares izpolnijo vlogo "mostu" med dvema narodoma, med slovenskim in madžarskim, med dvema državama, med Madžarsko in Jugoslavijo.

Kako lahko etnolog prispeva k temu? Naloga etnologa je da raziskuje kulturo porabskih Slovencev. S spoznanjem kulture slovenske narodnostne skupnosti na Madžarskem bi lahko priskočili na pomoč pri sestavljanju eventualnega zgodovinskega učbenika za dvojezično osnovno šolo. Tako bi se otroci lahko seznanili z zgodovino svoje ožje domovine in tudi s stiki med madžarskim in slovenskim narodom. Na taki podlagi bi lahko sodelovali pri nadaljnjem razvijanju teh stikov in dobrih sosedskih odnosov. S samim zanimanjem za kulturo porabskih Slovencev in z rezultatom raziskovanja, s tem, da pokažemo kulturne vrednote te skupine slovenskega naroda, bi v pripadnikih mlajše generacije zbudili občutek narodnostne zavesti.

K ohranjanju in negovanju kulture narodnostnih skupnosti prispeva tudi Direkcija muzejev v Železni županiji. V naslednjem petletnem načrtu načrtuje ustanovitev slovenskega etnološkega muzeja v Monoštru ter kmečko hišo-muzej v Porabju, ki bo predstavljal stanovanjsko kulturo tega področja. Prav tako je v načrtu tudi opremljanje kmečke hiše-muzeja na področju, kjer živijo Hrvatje in Nemci v Železni županiji. V muzeju na prostem v Szombathelyu bo stanovanjsko kulturo porabskih Slovencev predstavljala hiša z Gornjega Senika. Trenutno sta že postavljeni hiši, ki predstavljata hrvaško in nemško stanovanjsko kulturo v Železni županiji.

Praktična vrednost tega raziskovanja je za Porabje iz etnološkega zornega kota velika, saj kompleksnega raziskovanja na tem področju še ni bilo. Kljub vsemu prizadevanju obstaja v Porabju naravna asimilacija. Zaradi tega je nujno intenzivno etnološko raziskovanje Porabja. Taka situacija seveda ni značilna le za Slovence na Madžarskem, ampak tudi za druge narodnostne skupnosti na Madžarskem in po vsem svetu. To dejstvo so ugotovili tudi madžarski etnologi, ko so v Békéscsabi leta 1974, prvič v Srednji Evropi, organizirali Mednarodno konferenco za etnološko raziskovanje narodnostnih skupnosti. Letos oktobra bodo drugič sklicali konferenco. Problem je torej živ, etnologi srednje Evrope se zanimajo zanj. Tako je tudi etnološko raziskovanje porabskih Slovencev upravičeno.

Razveseljivo je, da se za etnološko raziskovanje prekmurskih Madžarov zanimajo tudi slovenski etnologi. S strani Muzeja Savaria smo pripravljene sodelovati pri rajonizaciji Lendave in pri pripravljani monografiji madžarske vasi v Prekmurju.

S strokovne strani bo rajonizacija Porabja odkrila tista področja, ki so predvsem značilna za Porabje in kjer je najbolj potrebno raziskovanje. Rajonizacijsko shemo, z ustreznimi popravki, bom lahko uporabljala pri raziskovanju načina življenja gradiščanskih Hrvatov, ki živijo v Železni županiji ter morda tudi pri nemškem in madžarskem prebivalstvu Železne županije.

Rajonizacijo Porabja bi rada opravila še letos. Ta študija je pod naslovom "Pregled kulturne zgodovine Porabja" vključena v moj delovni načrt na oddelku za etnologijo pri Muzeju Savaria. Elaborat bi lahko izdali v dvojezični — madžarski in slovenski — izdaji, da bi to področje in raziskovalno akcijo slovenskih etnologov spoznali tudi madžarski strokovnjaki.

Marija Kozar-Mukič
kostos-etnolog
SAVARIA MUZEUM
Szombathely
Madžarska

ODMEVA SODOBNE ETNOLOŠKE USMERITVE V NAŠEM ZGODOVINOPISJU IN SOCIOLOGIJI

"Na koncu še opozorilo. Za raziskovanje naroda prihajajo v poštev tudi tiste veje družbenih ved, na katere ponavadi ne mislimo. V mislih imamo predvsem tisto vejo, ki obravnava elemente sodobnega naroda, kateri so v njem na prvi pogled najstarejši, najbolj "vrojeni", najbolj oddaljeni od razumske dejavnosti ljudi, ki danes živijo v tej nacionalni skupnosti. To so etnični elementi. Sedaj ne mislimo na tisti najbolj viden in resnično nacionalno najbolj določujoč etnični element, tj. na jezik. Gre za nacionalno konstitutivne črte etnične sorodnosti. Po stalinističnem obravnavanju so etnične značilnosti včasih enačili s konzervativno, celo nazadnjaško folkloro in običaji. Upoštevati moramo, da sama moderna etnologija smatra folkloristiko za vejo, ki je danes aktualna le, če svojih znanstvenoraziskovalnih nalog ni že opravila v preteklosti. Ali: po naziranjih moderne etnologije "ethnos" kot oblika ljudskega združevanja na osnovi etničnih značilnosti ni samo stvar preteklosti. Po mnenju moderne etnologije se take karakteristike združevanja formirajo in najdejo tudi v današnjih nacijah. Etnologija se ne ustavlja na pragu industrijske ali postindustrijske družbe, vključuje se v raziskovanja današnjega načina življenja, načina življenja vseh časov. Središčno vprašanje je človek kot pripadnik ethnosa in v okviru njegove socialne ali poklicne skupnosti. Etnologija ne raziskuje samo vaškega okolja, temveč raziskuje način življenja mestnega prebivalstva, delavcev, inteligence itd. Šele vsi ti razredi in sloji skupaj dajejo celovito podobo nekega ethnosa. Etnologija išče danes svoj *raison d'être* v upoštevanju družbenih odnosov za svoje delo. Zato moramo misliti na možnosti, ki jih tudi ona nudi za interdisciplinarno raziskovanje nacije." (str. 66)

(Janko Pleterški, Aktualnosti naučnog i interdisciplinarnog izučavanja nacije. Pristup izučavanju nacije, Neki metodološko-teorijski problemi u izučavanju nacije. Zagreb — Beograd 1978, 62—66.)

"Že površen vpogled v empirijo pojavljanja nacionalnih identitet in pojavov danes potrjuje misel, da se piše usodi nacionalnosti tudi v prihajajočem enaindvajsetem stoletju mnogo več kot zgolj vloga obrobne ali usihajočega družbenega pojava ... Za primer lahko omenimo rezultate raziskovanj v sodobni etnologiji in lingvistikah: za etnologe "ethnos" kot oblika združevanja in diferenciranja ljudi na etnični podlagi še zdaleč ni izčrpal svojih življenjskih moči — ne gre torej za pojav preteklosti — temveč polno črpa tudi iz "industrijske" in "postindustrijske" družbene podlage."

(Rudi Rizman, Marksizem in nacionalno vprašanje, Ljubljana 1980, str. 23—24)

KRONIKA IN POROČILA

Dr. Milan Dolenc je dobil letošnje Jesenkovo priznanje za razvoj veterinarske službe. Našemu poštvalnemu in neumornemu članu iskreno čestitamo.

2. 4. je bil sestanek IO SED. Poleg tekočih nalog so na sestanku obravnavali problem etnologije v usmerjenem izobraževanju in priprave za posvetovanje etnologov v Novi Gorici. Beseda je tekla tudi o Glasniku.

3. 4. je Fanči Šarf na Filozofski fakulteti predavala o raziskovanju stanovanjske kulture.

4. 4. je na Filozofski fakulteti predaval Gian Paolo Gri s tržaške univerze. Z orisom razvoja italijanske etnologije od l. 1945 do danes, v katerem je segel tudi v obdobje fašistične Italije pred drugo svetovno vojno, je pritegnil našo pozornost s pronicljivim razlaganjem povezanosti različnih etnoloških usmeritev z družbenim ozadjem, z vsakokratno ideologijo in politikom.

10. 4. je na Filozofski fakulteti predavala Olga Supek-Zupan z zagrebškega Zavoda za istraživanje folklo- ra. Predstavila je svojo raziskavo (anonimne) vasi nedaleč od Zagreba, delo, ki ga bo predložila tudi kot doktorsko disertacijo po končanem študiju v ZDA. Izhajajoč iz predpostavke o skupnosti kot smiselni celoti (ki ni le inventar kulturnih elementov) se je osredotočila na simboliko družbeno-ekonomskega dogajanja v vasi. Z zanimivim pripovedovanjem, ki ga je spremljala z diapozitivi, je ob koncu spodbudila živahno debato.

14. 4. se je na Filozofski fakulteti sestel organizacijski odbor za delo za Enciklopedijo Slovenije v sestavi A. Baš, Z. Kumer, S. Kremenšek, M. Ravnik. Pregledali so geselnik in ga priredili nekaterim novim kriterijem izdajatelja.

17. 4. so študenti PZE za etnologijo na Filozofski fakulteti priredili okroglo mizo s sodelavci enote. Pogovarjali so se o problemih organizacije in vsebine študija etnologije.

24. 4. je na Filozofski fakulteti Mirko Ramovš predstavil svojo novo knjigo Plesat me pelji, nato pa poslušalcem pojasnjeval številne zanimivosti preučevanje plesa in nazorno prikazal metodo zapisovanja plesnih gibov.

8. 5. je bil na Filozofski fakulteti sestanek o naročniški mreži Glasnika SED. Glasnikove strani v angleščini namreč omogočajo širjenje mreže naročnikov ter naslovov za zamenjavo publikacij. Pogovor je bil namenjen evidentiranju teh potencialnih novih bralcev v tujini ter drugim vprašanjem te vrste.

Na povabilo SED se je v začetku maja mudil v Ljubljani bratislavski etnomuzikolog dr. Ivan Mačak, ki je imel 9. 5. 1980 v prostorih Sekcije za glasbeno narodopisje SAZU predavanje z naslovom: Etnomuzikološke raziskave na Slovaškem. Predavatelj je pokazal teoretično usmerjenost in praktično raziskovalno delo bratislavskih etnomuzikologov in drugih strokovnjakov, ki sodelujejo pri terenskem delu skupaj z etnomuzikologi.

9. 5. je na Filozofski fakulteti predaval prof. Karel Šiškovič s Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu. Podal je pregledno sliko demografskega, družbenega in gospodarskega položaja Slovencev v Italiji.

13. 5. je bila v galeriji ARS na Miklošičevi ulici otvoritev razstave Slovenska ljudska glasbila. Razstava je prikazala le delček glasbil, pač tistih, ki so jih prizadevne sodelavke galerije Ars še uspele dobiti pri izdelovalcih. Na razstavi je bilo sicer nekaj muzejskih eksponatov, toda prirediteljev namen je bil, da pridobi čim več izdelanih inštrumentov za prodajo (trstenke, žvrgolci, ragle, lončeni basi, piščalke itd.).

Kljub komercialni potezi, je bila razstava dobro pripravljena, kar je zasluga sodelavke galerije Tatjane Kovač, ki je k razstavljenim glasbilom napisala tudi krajše komentarje. Uvodno besedo je imel Marko Terseglav. Na inštrumente sta zaigrala Mira in Matija Terlep. Razstava je bila odprta do 13. 6.

15. 5. je bil na Filozofski fakulteti sestanek, posvečen pogovoru o Traditiones 5-6.

19. 5. je na Filozofski fakulteti predavala Jovanka Sečanski-Noussair iz Sydneya v Avstraliji. Kot prizadevna delavka na področju kulturnega življenja pripadnikov jugoslovanskih narodnosti v Avstraliji in poznavalka tamkajšnjih razmer je nanizala vrsto etnološko zanimivih pojavov in problemov iz življenja naših avstralskih izseljencev.

V Mali drami SNG so 26. 5. koncertirali Matija in Mira Terlep in pevka Bogdana Herman. Zakonca Terlep sta poslušalcem predstavila ljudske inštrumente in melodije. Pevka B. Herman je zapela nekaj manj znanih ljudskih balad in ljubezenskih pesmi.

28. 5. je Slovenski etnografski muzej otvoril razstavo Umetnost Makonde iz Tanzanije v muzeju Goričane pri Medvodah.

IO SED se je 28. 5. sešel na 6. redni seji. Reševal je tehnične probleme za uspešen potek novogoriškega srečanja etnologov: Razprava pa je tekla tudi o kongresu folkloristov v Tesliću, o slovenskem prispevku na njem in o nekaterih proceduralnih in personalnih nalogah v ZDFJ in ZEDJ.

Izvršnemu odboru ZDFJ je moralo SED poslati predloge kongresnih tém za srednjeročni načrt. Zato je IO SED na seji obravnaval tudičasne predloge SED.

PZE za etnologijo je skupaj z ZSMS Novo mesto 29. 5. priredila ob 150 letnici rojstva Janeza Trdine posvetovanje z naslovom Trdina—etnolog. Zanimivo in uspelo posvetovanje je hotelo prikazati, koliko in v čem je Trdina tudi etnološki pisec in zakaj kot tak ni bil deležen pozornosti v zgodovini naše etnologije in v etnološki vedi sploh.

Izčrpno uvodno predavanje o življenjski in pisateljski poti Janeza Trdine je imel J. Logar, urednik Trdinovih

zbranih del. Drugi referati so v Trdinovem pisateljskem opusu opozarjali na etnološke probleme, informacije, beležke in poskuse sintez. Naj naštejemo le nekatere: M. Orožnova je pokazala na folklorne elemente v Bajkah in povestih, J. Koruza je zasledoval motiv igrca v Trdinovih "dokumentarnih" spisih in v literarni podobi pri Prežihovem Vorancu, M. Terseglav je spregovoril o ustnem slovu kot etnološkem problemu pri Trdini. V področje materialne in socialne kulture so posegli J. Bogataj s predstavitvijo seksualnih navad Dolenjcev, kot jih je zapisal Trdina, P. Štrukljeva je predstavila Trdinove opise Ciganov, M. Dolenc pa elemente ljudske medicine, kolikor jih je našel v Trdinovem zbranem delu in beležkah. Gostja iz Zagreba, S. Murajeva, je spregovorila o Hrvatih, kot jih je v svojih zapiskih in delih opisal Trdina. S. Kremenšek je razčlenjeval Trdino kot etnološkega pisca in hkrati kritično ovrednotil slovensko etnološko zgodovinsko, ki je Trdino spregledalo.

Nova tema, zanimivi referati in diskusija so pripomogli, da je posvetovanje v Novem mestu uspelo. Gradivo s posvetovanja o Trdini je izšlo v 2. številki Knjižnice Glasnika.

6. 6. — Slovensko etnološko društvo je pripravilo svoje letošnje posvetovanje v sodelovanju z Goriškim muzejem. Posvetovanje je bilo posvečeno osrednjemu slovenskemu etnološkemu raziskovalnemu projektu z naslovom "Način življenja Slovencev 20. stoletja". Projekt je največja etnološka raziskovalna akcija do leta 2000 in združuje najširši krog slovenskih etnologov ter sodelavcev v zamejstvu.

Namen posvetovanja v Novi Gorici je bil v osvetlitvi zasnove preučevanja, dosedanjih raziskav in vprašanj, ki se pojavljajo v zvezi s projektom in kategorijo "način življenja". Pred posvetovanjem so bili vsi referati in prispevki natisnjeni v posebni publikaciji. Ta publikacija je prva številka nove serije z naslovom "Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva". Ob tem še informacija o nadaljnji usodi serije: prvemu zvezku naj bi sledile naslednje številke s tematskimi prikazi posameznih obdobji zgodovinskega razvoja slovenske etnologije, gradivom bodočih posvetovanj in okroglih miz, ter posebne tematske številke v tujih jezikih.

Na posvetovanju smo poslušali 11 referatov in poročil. O zasnovi in problemih pri projektu "Način življenja Slovencev 20. stoletja" je govoril njegov nosilec Slavko Kremenšek. Referat je bil animacija za diskusijo, v kateri naj bi prisotni etnologi soglašali s predlogom, da rajonizacijski elaborati posameznih občin (ti predstavljajo posebno nalogo v okviru projekta) začno izhajati v posebni seriji publikacij. Predlog je bil soglasno sprejet. Razen pregleda etnološke problematike po posameznih občinah bodo elaborati podali tudi predloge za reprezentativne ali značilne kraje ter območja, ki bodo v okviru projekta "Način življenja Slovencev 20. stoletja" monografsko obdelani. Od tovrstnih, že realiziranih monografskih obdelav je bil na posvetovanju predstavljen štajerski trg Vitanje. Avtorji posameznih tematskih raziskav v okviru te monografije so predstavili svoja spoznanja in rezultate (Duša Krenel-Umek, Zvezda Koželj, Zora Pavlin, Mira Omerzel-Terlep).

Poseben sklop vprašanj je predstavljala tudi aplikacija problematike "Načina življenja Slovencev 20. stoletja" na področju muzealstva, varstva spomenikov in uporabe nekaterih delovnih metod, npr. računalniške. O teh vprašanjih so prispevali referate Naško Križnar, Jože Hudales, Inga Miklavčič in Branka Berce-Bratko. Najbolj odmeven referat je prispeval Naško Križnar, ki je že v na-

slovu postavil vprašanje: Ali je etnologija v muzeju aplikativna veda? Ugotovil je razkorak med sedanjo stopnjo razvoja stroke (v metodološkem smislu) in etnologijo v muzejih. Za muzejsko smer etnološkega dela namreč ni izdelanega nobenega vzorca ali modela delovanja, kot ga imamo npr. za splošno podobo stroke. Etnologi muzealci bi morali v bodoče bolj razmišljati o posebnih poudarkih v celotnem etnološkem delovanju. Prav to pa je v muzejih specifično različno in drugačno od drugih področij etnološkega delovanja... Ugoden sprejem Križnarjevih razmišljanj je bil tudi povod za odločitev, da enega svojih naslednjih posvetovanj slovenski etnologi posvetimo prav tem vprašanjem.

Na posvetovanju so imeli vidno vlogo tudi študentje etnologije iz Ljubljane. Predstavili so se s temeljito kolektivno analizo seminarskih in diplomskih nalog, študent Ralf Čepič pa je prispeval razmišljanje o projektu "Način življenja Slovencev 20. stoletja", v katerem bodo svojo aktivno sodelovanje dokazali tudi študentje etnologije, t. j. naš strokovni podmladek. (Janez Bogataj)

15. 6. sta Narodna in univerzitetna knjižnica in Slovenski etnografski muzej odprla v muzeju Goričane pri Medvodah razstavo novejša afriške literature Prebujena Afrika v knjigi.

Precej živahno je bilo tudi v poletnih mesecih. Od 25. 7. do 31. 8. je bila v Sežani na ogled zanimiva etnološka razstava Materialna kultura na Krasu, ki jo je pripravil Goriški muzej (kustos Naško Križnar).

Ob otvoritvi razstave je v kulturnem programu nastopil moški zbor Sežana—Ponikve in ljudski pevec Jože Jazbec iz Tupelč. Otvoritveni spored in celotno razstavo je obogatil prikaz dokumentarnih filmov: Izdelovanje bičevnikov, Izdelovanje grabelj, Prešanje terana in Tenklanje. Poskus celovitejšega prikaza materialne kulture Krasa.

Od 25. 7. — 27. 7. so bili v Piranu praznični dnevi slovenske folklorne. Prireditev sta pripravila KUD Karol Pahor iz Pirana in Zveza kulturnih organizacij Slovenije. Praznični dnevi so se pričeli z otvoritvijo etnološke razstave o vasi Raven, ki sta jo pripravili naši članci z Obrežja, Zvona Ciglič in Zora Žagar. Razstava naj bi pomenila zaključek etnološke raziskave o načinu življenja vasi Raven, kjer so delali dijaki piranske gimnazije pod mentorstvom etnologinje iz piranskega in koprškega muzeja.

Slovesna otvoritev Prazničnih dni slovenske folklorne je bila istega dne v vasi Raven, kjer so sodelovale folklorne skupine iz Velenja, Raven na Koroškem in Novega mesta, pridružili pa so se jim domači pevci in godci.

V soboto 26. 7. je bila v Mestni galeriji v Piranu odprta razstava slovenskih ljudskih glasbil, ki jo je pripravil Julijan Strajnar.

Zvečer so se pred cekrvice v Bernardinu predstavili pevci in pelke iz Koroške (Avstrija), Rezije in s Pohorja s programom slovenskih ljudskih pesmi. Prireditev je pripravil Julijan Strajnar.

Nekoliko bolj koncertno obliko je imel serenadni večer slovenskih ljudskih pesmi v Križnem hodniku v Piranu. Sodelovali so pevci Bogdana Herman, Tomaž Pengov in Jože Humar. Večer je pripravil in vodil Marko Terseglav.

V nedeljo 27. 7. pa je bil v portoroškem Avditoriju sklepni del prireditev z nastopom folklornih skupin iz Slovenije in iz zamejstva. Prireditev je pripravil Mirko Ramovš.

V programskem in organizacijskem odboru za Praz-

BULLETIN OF SLOVENE
ETHNOLOGICAL SOCIETY

1980

3

Contents of this issue

The round table conference about ethnology and architecture from the 1st number of the Bulletin of Slovene Ethnological Society is continued in the present issue. Jože Marinko's article, entitled "An Ethnologist in the Process of Constructing the Environment from Urban Planning to Architecture", is trying to establish the need and the possibilities of cooperation with ethnologists on different levels of urban planning. Braco Mušič discusses the problems of complex local studies, referring to the conference as a part of a long-term project "Way of Life of Slovenians in 20th Century".

Marija Kozar-Mukič, /Szombately, Hungary/; "Incorporation of Porabje into the project "Way of Life of Slovenians in the 20th Century". The research was realised on the basis of the program, concerning the cultural cooperation between Yugoslavia and Hungary. It refers to the Porabje region, Hungary, where a Slovene ethnic minority lives. The author is a custos-ethnologist in Savaria museum, Szombately.

"Kronika" follows novelties and events, connected with ethnology. Courses, exhibitions, meetings, symposiums, publications. An information about a conference on 150th anniversary of Janez Trdina's birth is given. The conference affirmed the well known Slovene author also as an ethnological writer, the fact, that has been neglected so far. (English translation.)

The rubric "Prejeli smo" (Just received) brings a polemic about a folk song of Lepa Vida, consisting of Milko Matičetov's article "Two Questions Concerning Grafenauer's Lepa Vida" and a note, confirmed by our editorial board, entitled "Two Answers Concerning Lepa Vida".

Zmaga Kumer's farewell words at the open grave of Božo Račič.

Sergej Aleksandrovič Tokarev's 80th anniversary.

The 6th number of "Goriški letnik 1979", published by Gorica museum, is entirely dedicated to Ivo Juvančič on his 80th anniversary. Themes concerning not only the ethnology or history but also the art history, musicology and history of literature are being discussed in 26 articles by different authors.

In the article, entitled "Statistic Data in Communities of SR Slovenia" Matija Pavlovec writes about statistic data that may be useful to an ethnologist, concentrating chiefly to statistics about crafts in Skofja Loka.

In the rubric "Knjižna poročila in ocene" (Report on Books and reviews) Mojca Ravnik's review of the following book is published: Robert Gary Minnich; *The Homemade World of Zagaj. An Interpretation of the "Practical Life" Among Traditional Peasants — Farmers in West-Haloze — Slovenia, Yugoslavia.* The book is, which we specially emphasize, written in English. (English translation.)

Julijan Strajnar reports about the record "Folk Songs and Dances of Buzeština" / *Narodne pjesme i plesovi Buzeštine*, deriving from the Serbo-Croat speaking area.

Mojca Ravnik writes about the first Slovene ethnological video cassette "An outline of lodging in Nova Gorica / *Stanovanjski načini v Novi Gorici* by Naško Križnar. (English translation.)

A round table conference of the Department of Ethnology. (Two main problems were discussed; first in connection with pedagogical work on the Department and the second in connection with collaboration between ethnologists and other ethnological and nonethnological institutions). Recorded by Ingrid Slavec.

Sonja Kotar, Marinka Dražumerič, Borut Canjko and Polonca Cesar evaluate critically the following papers of graduates at the department of Ethnology, Faculty of Arts in the past academic year:

Janez Fajfar: Lodging and housing of Pungert, Kranj, from the beginning of this century until today.

Vito Hazler: Way of life in the village Hrastje.

Duša Petru: Differences and changes in the way of life of the families in Trnovo from the end of the 1st world war until today.

Zora Pavlin: Wedding-feast in Vitanje and its surroundings between the two world wars and today.

Naško Križnar (Nova Gorica):

Problems of Slovene Ethnological Film

What is the ethnological film? The term itself represents a conflict of two attitudes: the scientific and the aesthetic one. It is something in practice constantly departing from firm definitions. Accordingly, the notion ethnological film cannot be expected to combine the subject and the medium but represents a compromise between the requirements of an ethnologist and a film producer. In the past such standpoint often led to disputes obstructing the progress of the scientific film. Between the subject and the medium (or better between the language of ethnology and the language of film) there is a strange tension, a kind of polarisation, resulting in the present day variety of scientific film types. There is no definite pattern for the production of more scientific or more cinematic ethnological films. Yet, the universal character of the language of pictures itself represents the basis for a more widespread understanding (democratisation) of scientific findings. This is a direct confrontation with other sciences and the world, hence not a narcissistic self-observation among individual branches. To make the film an auxiliary means ("serva padrona") and to aspire towards closing into an exclusive film language shaped according to the science, means to close it behind its own boundaries. A good ethnological film is an ethnological conclusion expressed through film, or in other words: the degree of ethnological nature of a film depends on the degree of the original ethnological understanding comprised in the shooting process or respectively in the production of the film(1).

The ethnological film is further influenced by its function in the relation towards the subject. Here we can easily adopt the differentiation known to all European centres of scientific film. For methodological reasons we distinguish research, educational and documentary film. All these three genres are of course interwoven, the same as research, learning and documentation themselves. A special situation arises if the film is not taken with the intent to make a scientific film. These are documentary films with ethnological theme.(2) In Yugoslavia such films are quite numerous, for until recently the ethnological scientific film was believed to be a side product of great producers, assisted more or less actively by ethnologists. In this respect we can easily understand the aspirations arising in Slovenia in the fifties when the newly founded Ethnographic Film Committee put it as their primary task to get in touch with professional producers.(3) A result of such cooperation is for instance the film "Štehvanje" (a national custom — a kind of game on horseback), Viba 1959, under technical guidance of N. Kuret.(4)

Today the situation is quite different. Recognizing other's experience and on the basis of our own efforts we should distinguish two kinds of aspiration. We should go on taking care of those documentary films that tend to preserve on the film band scenes from original ambiances and folk cultural events, although treated in cinematic and journalistic, hence not scientific aspect. From time to time all our producers, the television as well as private film-makers produce such "ethnological films" in the broader sense of the word, using thereby all possible film sizes and techniques. Accordingly, the filmographic treatment of the Slovene ethnological film in this respect has shown good results. Thus, for instance, the first Slovene film recording, dated from 1905, is at the same time the first film document that is important for ethnologists.

Another aspiration, that should gain the main importance with reference to ethnological film, is the creation of conditions for autonomous film production, directed by the aspirations of ethnologists, their professional associations and institutions. This is not a quite unknown experience in Slovenia. Since 1956 Slovene ethnological institutions have each apart, according to their requirements and ideas about the ethnological film, tried to develop their film production in conformity with their own requirements.⁽⁶⁾ Within 20 years (1956—1976), five Slovene ethnological institutions produced 71 film units, the majority of them on an 8 mm band⁽⁷⁾. Which are the characteristics of this production? As already mentioned above, each institution has developed its film documentation for its own needs, in accordance with its speciality. Therefore the prevailing recordings belong to those ethnological chapters that were predominantly studied by a definite institution. These are in our case customs of the year (XB12 according to the password catalogue of the international ethnological bibliography) covering 30 film units. Besides, the above film production has been restrained by the simple film technique and a comparatively low degree of knowledge about the medium. The first attempts have also been made of a more complex film treatment of a territory, accompanied by an outline of different cultural elements.⁽⁸⁾

Considering the present situation, the start of the above institutional production can be associated with the increased conscience of the importance of the film camera in ethnological investigations. The latter again coincides with the foundation of the Yugoslav Ethnographic Film Committee within the scope of CIFE (Comité international du film ethnographique) in spring 1957, presided by prof. dr. Milovan Gavazzi. In the same year the Slovene Ethnographic Film Committee was founded under the patronage of Slovene Ethnographic Association.⁽⁹⁾

This is a short survey of the rise of the Slovene ethnological film, described in the terms of medium and function. Our past practice is characterized by the absence of such theoretical model or pattern of ethnological film that would observe the importance of the relationship between the subject and the medium, adapting it to the aspirations and aims of its speciality. The absence of such a model can be identified with the absence of a theoretical definition of the ethnological research object. Each institution used to develop its own ethnological film which deprived the committee of its main role — i. e. the orientation towards a uniform film programme. Moreover, the ethnologists of the past hardly succeeded in making film producers shoot films to the taste of ethnologists. This cannot be expected in the future either. Therefore the main secondary task should be the search for a producer outside the speciality, which would represent the popularization of the latter. In the recent years the Slovenes have attained good results in this field, for Slovene ethnologists have taken part in the creation of a series of educational films on folk culture.⁽¹⁰⁾

Moreover, we can make the best use of our past experience when instead of following the principle "each ethnology develops its own ethnological film", we set common aims in the field of scientific film as well. Thus our main tasks are as follows:

- 1) Collection and preservation of ethnological films with the possibility of hire and exchange.
- 2) Institutionalized production of all genres of ethnological films (research, educational, documentary).
- 3) Popularization of the subject through film, looking for contacts with other producers.

Notes:

1 Karl G. Heider, *Ethnographic Film*, 1976, pp. 10—11.

2 Dušan Drljača, *Yugoslav Documentary Film With Ethnological Theme*, SE XXIII — XXIV, pp. 105—112.

3 Niko Kuret, *Slovene Ethnographic Film Committee*, SE XI, pp. 216—218.

4 *Filmography of the Yugoslav Film 1945—1965*, no. 1661.

5 In 1905 a lawyer from Ljutomer, dr. Karel Grossmann, using his 17.5 mm camera, shot the films: *Leaving the Mass in Ljutomer, Fair in Ljutomer*. See: France Brenk, *An Outline of the Yugoslav History of Film*, a supplement to the *Sadoul's History of Film*, Ljubljana 1960, p. 550.

6 Ethnological institutions that have produced films: Ethnomusicological Institute, Slovene Ethnological Institute, Department for Ethnological Education and Research, Museum of Nova Gorica and Museum of Bela krajina at Metlika.

7 Naško Križnar, *A Way to the Ethnological Film (At the 20th anniversary of the first film recording produced by a Slovene Ethnological Institution)*, *Bulletin of Slovene Ethnological Association*, 1976, 3, pp. 51—54.

8 Such films are e. g.: *Rezija — the Fairyland*, Ethnomusicological Institute 1962, 8mm, colour and sound, 80 m.

Folk Architecture in Dolina, Museum of Gorenjska, 1978, 8mm, colour, 180 m, with music and commentary.

9 Niko Kuret, *Slovene Ethnographic Film Committee*, SE XI, pp. 216—218.

10 In the years 1978/1979 the Correspondence Labours' University "Universum" of Ljubljana in collaboration with Slovene ethnologists, produced the following films: *From Sowing to Threshing, Milling Trade, Bread, Cheese-making on the Alpine Pasture, Alpine Dairy, Wine-growing, Flax*.

Conference on Problems of Ethnological Local Studies

On January 28 and 29, 1980 Department of Ethnology at the Faculty of Arts in Ljubljana organized a conference of Slovene ethnologists and their colleagues from Zagreb and Beograd on ethnological local studies. It was not by chance that this meeting took place at the beginning of 1980. This time was, namely, the decisive phase of the most important project in the present Slovene ethnology entitled *Way of Life of Slovenes of the 20th Century*. It will contain a series of monographies on different localities of the Slovene ethnic territory (in Yugoslavia, Austria, Italy and Hungary) and will contribute to a better knowledge of the way of life of Slovenes within the first three quarters of this century.

Within the scope of this project, two studies had been concluded, but also ethnologists in different institutions in Slovenia and in other parts of Yugoslavia had carried out or were working on similar research in connection with different research programmes. The aim of the conference was to exchange and discuss the acquired experience.

The participants presented organisational, methodic and theoretical characteristics concerning the geographical scope (village, settlement, town, part of town, cultural, geographic or administrative region) and the choice of localities, the time element (the accessibility and quality of the sources about the past), the size of the team (one or several researchers), the scope of the phenomena (all standard ethnological areas, centering on one problem, specialized research on specific fields or phenomena), methods of work (use of questionnaires, use of demographic statistics and data processing, stationary method) as well as methodological approach (evolutionist-positivist method or genetic-structural method).

Mojca Ravnik

SLOVENE WRITER JANEZ TRDINA — THE ETHNOLOGIST

On May 29, 1980 a conference entitled "Trdina — the Ethnologist", organised by the Department of Ethnology and ZSMS (Youth Association) Novo mesto, was held to celebrate the 150th anniversary of Trdina's birth. The aim of the interesting and well-succeeded conference was to indicate to which extent and by what traits Trdina was also an ethnological writer and to ascertain the reasons why he had not been given sufficient attention not only in the history of our ethnology, but also in ethnological science in general.

A thorough introductory report on Janez Trdina's life and writings was given by J. Logar, the editor of Trdina's Complete Works. Other participants emphasized the ethnological problems, information, notes and attempts of synthesis in his literary work. Among the others M. Orožen pointed out the folklore elements in "Tales and Stories of Gorjanci", J. Koruza sought the motif of "igrč" /travelling story teller and folk-musician/ in Trdina's "documentary" notes and its literary transformation by another Slovene writer, Prežihov Voranc. M. Terseglav spoke about oral literature as an ethnological problem in Trdina's writings. J. Bogataj intervened in the field of material and social culture, describing the sexual behaviour of the Lower Carniola people as recorded by Trdina, P. Štrukelj introducing Trdina's descriptions of Gypsies and M. Dolenc reporting upon the elements of folkmedicine, which he found in Trdina's complete works and scripts. S. Muraj, a guest from Zagreb, talked about Croats as represented in Trdina's notes and writings. S. Kremenšek analysed Trdina as an ethnological writer, evaluating critically the Slovene ethnological historiography for overlooking him.

The novelty of the subject, the interesting reports and also the debate contributed to the success of the conference. The materials from the conference were published in the 2nd number of Bulletin's Library issue.

Marko Terseglav

COUNCIL OF THE SLOVENE ETHNOLOGICAL SOCIETY IN NOVA GORICA

This year's council of the Slovene Ethnological Society was held on 6th of June in Nova Gorica and was prepared with the collaboration of Goriški muzej (Museum of Gorica). The assembly was dedicated to the main Slovene ethnological research project entitled "Way of Life of Slovenes in the 20th Century". This project is the biggest ethnological research action till the year 2000 which unites the largest circle of Slovene ethnologists and collaborators from abroad.

The purpose of the council held in Nova Gorica was to expose plans of the research work, previous researches and questions appeared in connection with the project as well as the category "way of life" itself. Already before the council took place all exposés and articles have issued in special publication. This publication is the first number of the new series entitled "Publications of the Bulletin of the Slovene Ethnological Society". Referring to this we are giving now also an information on the future destiny of the series: the first publication was supposed to be succeeded by the following issues with thematic presentations

of the particular periods in the historic development of the Slovene ethnology, with subjects of the future councils and round tables, as well as by special thematic issues in foreign languages.

On the council we were listening to eleven exposés and reports. Slavko **Kremenšek** as the main carrier of the undertaking spoke about the plans and problems connected with the project "Way of Life of Slovenes in the 20th Century". The exposé was meant to be an animation for the discussion wherein the present ethnologists should agree with the suggestion to start to issue the departments' elaborations concerning particular communities (these elaborations represent a special task within the project) in special series of publications. The suggestion was unanimously accepted and we expect to get one or two elaborations already at the end of this year. Beside the examination of the ethnological subjects in particular communities, the elaborations will also submit suggestions for representative or characteristic places and regions which will be monographically elaborated within the project "Way of Life of Slovenes in the 20th Century". As an example of the already realized monographic elaborations of this kind the Styrian borough Vitanje was represented at the assembly. The authors of the particular thematic researches within this monograph (Duša **Krnjel-Umek**, Zvezda **Koželj**, Zora **Pavlin**, Mira **Omerzel-Terlep**) showed us their own perceptions and results.

The application of the problems of the "Way of Life of the Slovenes in the 20th Century" to the field of the museology, monuments' custody and to the application of some working methods, as for example computerizing, represented a special complex of questions. Elaborations concerning these questions were contributed by Naško **Križnar**, Jože **Hudales**, Inga **Miklavčič** and Branka **Berce-Bratko**. The most provocative elaboration was given by Naško **Križnar**, concerning the question which have given the title to his contribution: "Is Ethnology an applicative science in the Museum?" Namely, for museum part of ethnologic work no pattern or model, as we have for example for the general view of the profession, is elaborated. Ethnologists in museums should think more about special emphasises in the whole ethnologic activity. This activity is in the museum specifically different from other fields of ethnologic work. Being well accepted **Križnar's** reflections gave rise to the decision that one of our future councils will be consecrated to these questions.

At the council a considerable part belonged to the students of ethnology from Ljubljana. They represented themselves with profound collective analyses of the seminary and diploma works. Student Ralf **Čeplak** also attributed his own reflection on the project "Way of Life of Slovenes in the 20th Century", within which the students of ethnology, i. e. the rising generation in our profession, will prove their active participation.

Janez Bogataj

An Outline of Ways of Lodging at Nova Gorica — the first Slovene ethnologic video-cassette (author Naško **Križnar**, duration 1 hour and 10 minutes)

Within the scope of a conference of the Slovene Ethnologic Society at Nova Gorica in June 1980, the ethnologist Naško **Križnar** presented — for the first time with us — a case of ethnologic questioning and research by means of simultaneous filming on television video-cassette magnetoscope. The participants in the conference watched the recorded colour video-cassette on television screen. The matter is very important as it shows a possibility of novel approaches to ethnologic research and thereby a new era in methods of work and keeping information. A combination of text and pictures makes possible a deeper and more complete information and thereby a deeper understanding of (ethnologic) problems.

The subject of the video-cassette recording were ways of lodging at Nova Gorica. After the introductory pictures of photographic documents of building the town between the years 1945 and 1980 and of the situation as it is today, there was presented the scheme of ways of lodging: public housing (blocks of flats, worker's flats, boarding schools, old people's homes), private flats, rented flats and temporary accommodation after the earthquake of 1976. The dwellings of different categories were entered, there followed conversations with the inhabitants and an inspection of the rooms. So a visit was paid to a family of four living in a flat of four rooms in a block of flats, to a young family of four in a temporary accommodation of two rooms, to a bachelor's room in the huts of the railway company, to one of rare old farmhouses which remained in the middle of new buildings and to a family of five in a private house of three flats.

Report was made on three levels: written word systematics or schemes of way of lodging, accounts of the inhabitants and pictures of their surroundings. On each level the written and the spoken word as well as the picture were used in a rigorous ascetic manner, without trying to achieve effects that would go beyond a very systematic and economical visual recording. This asceticism caused an agreeable atmosphere among the spectators already in the beginning and acted as a kind of negative surprise — one is used that a film abundantly applies several means at the same time so as to tell "something more". But it soon became clear that just by this documentary rigorosness the film became "something more". The informants — actors in the film, their dwellings and each shown detail represent — within the scope of ethnological systematics — different lodging and ways of lodging, different wishes and needs and thereby a deep differentiation of the material, social and spiritual world of the inhabitants of Nova Gorica.

The author had a clear idea about the aim of his film and he was able to realize it by means of specific properties of video technique. The camera is easy to handle and can be also used when the light is less good, picture and sound are mechanically synchronized and the apparatus is not heavy, which enables the author to concentrate on what takes place, to adapt himself to the situation and to observe and shoot the film at the same time.

By this promising novelty it will be possible to reproduce the findings of research and science for the broad public (the cassette has to be put into the television set). But the question arose when and how this technique could be used on a broad scale. One could notice a feeling of impotence at comparing the situation in ethnology and known technological possibilities as well as an increased need that the science should communicate beyond its limits. The video cassette of Naško **Križnar** should stimulate the researchers to get better acquainted with technology and to utilize its possibilities in teaching and in all processes of ethnological research work.

Mojca Ravnik

Dr. Karel Štrekelj: Slovene Folk Songs (Slovenske narodne pesmi), 1—4. Ljubljana 1895 — 1923, reprinted by Cankarjeva založba, Ljubljana, 1980.

85 years have passed this year since Karel Štrekelj, professor for Slovene language and literature at Graz University (Austria), published the first booklet of "Slovene Folk Songs", being still the most complete edition of our folk songs so far. Reissue of the book, which is considered to be one of the fundamental publications in Slovene culture, can be best explained by the presentation of Štrekelj's work.

In 1868 Slovenska matica, encouraged by some of its members, agreed upon the idea of publishing a scientific edition of collected folk songs. Up to that time, two editions of folk songs were already printed, Emil Korytko's and Stanko Vraz's from 1839. The legacy of the latter, which was acquired by Slovenska matica, however, comprized many still unpublished songs. Besides, many individual collectors commenced sending their recordings of folk songs in manuscript. Thus the materials for a new edition were accumulating spontaneously from day to day. After a long quest, Slovenska matica finally found a man, eager to accept the editing. It was Karel Štrekelj, who undertook the task. He assembled the printed materials and manuscripts and, while he was arranging and systemizing them, made several requests in newspapers, asking the readers to send him folk songs. In 1906, when Štrekelj's booklets of folk songs were already issuing, a pan-Austrian campaign for the collected folk songs of all nations in Austria-Hungary began, Štrekelj was again chosen for the editor of the Slovenian part. Each initiative he made in the press was recompensed with abundance of materials, written down and collected by amateurs all over Slovenia, arriving at his address. Therefore, he didn't have an easy work to do; since new texts were accumulating constantly, he couldn't include all of them in the collected folk songs. When Štrekelj died in 1912, all the materials were already classified and prepared for printing. However, Joža Glonar was signed as the publisher of the last booklets.

Despite the trouble, Štrekelj was meeting at his work (multitude of texts, copying, etc.), the collected folk songs were published finally. They represent one of our best and most complete editions of folk songs even today, but at that time the book had a priority also in Europe. It was systematically classified according to genres, which was a novelty in publishing songs. As the editor Štrekelj had no pattern to follow, yet his edition of folk songs became a sample for the others. Štrekelj did not base his collected folk songs on aesthetic principles as any belletristic book or a representative anthology for literary salons; on the contrary, he followed a strictly scientific approach. Therefore, he also included all the variants of the songs, if they had any, in order to reflect the folk psychology and creativity in the best way. He exchanged romantic exhilaration for scientific criteria.

The texts were disposed according to their contents in the following way:

The 1st book: ballads, romances, legends, heroic songs, songs on animals or narrative songs. The first book comprized 1006 songs.

In the 2nd book there were 3722 love songs and Alpine quatrains (Schnaderhüpfel) with the variants.

The 3rd book brought songs for special occasions, thus classified: ritual songs, dancing songs, carols /kolednice/, wedding-feast songs, toasts (drinking songs), mourning songs and religious songs. The book with all the variants comprized 2002 songs.

Štrekelj's opinion was, that folk songs are only the anonymous ones. Therefore, the songs with authors known, were not included in the collected folk songs, yet they were published separately in appendixes to corresponding genres.

In the 4th book there were songs of different professions, children songs, songs about marriage and humorous songs. Without appendixes there were 1953 songs. The four books together comprized 8686 songs.

Beside front pages of single booklets, carrying editorial remarks and commentary, each book also contained an introductory essay, where we can find out about the history of collecting folk songs in Slovenia as well as decipher Štrekelj's editorial and scientific concepts.

Reissue of Slovene Folk Songs made the scientifically classified songs accessible to public. But at the same time, it is also a courteous gestion of the publishing house (Cankarjeva založba), honouring in this way Štrekelj's work, accomplished by him alone in short time so perfectly, that it is of inestimable value even today.

In 1970 Slovenska matica started publishing a new edition of Slovene Folk Songs, which will be based on Štrekelj's printed materials and manuscripts, but will also include the materials collected until 1970. The edition is planned to consist of 15 books, when it is completed, comprizing the whole corpus of folk songs, arranged systematically. Unfortunately, only the first book containing just a part of epic songs was published so far, so that the old Štrekelj's edition (1895 — 1923) will probably remain the only exhaustive edition of Slovene folk songs and therefore indispensable for a long time. With regard to slowness in publishing the Slovenska matica's new edition the appearance of the present reprints is justified.

Marko Terseglav

Štrukelj Pavla: Cigani na Slovenskem (Gypsies in Slovenia). Cankarjeva založba, Ljubljana 1980, 323 p., ill.

In this article I should like to introduce the recently published monograph by dr. Pavla Štrukelj on ethnological research of the entire Gypsy culture in Slovenia.

Gypsies in Slovenia. Publisher Cankarjeva založba 1980. 323 pages.

The research was conducted between 1964 — 1975. Gypsies, or as we call them, Roms are settled in three Slovene regions: Dolenjska with Bela krajina, Gorenjska and Prekmurje. The numerous settlements were established near the regional frontiers, where the population during centuries was more tolerant to all aliens as well as to the Gypsies, who were always considered unwanted wandering outlaws, settling up to recent times at the edges of original communities. The original language and their way of life was isolated from all who were not their kind.

The author divides her book into two parts. In the first she discusses the historical background and the settlement data which are still a matter of further and thorough research. The second part deals with and presents broad ethnological material on the social culture of Gypsies in Slovenia up to 1975.

The entire cultural research of Gypsies in Slovenia should not remain a one time occurrence only. The problem of socialisation of this less developed ethnical group should be thoroughly planned in all aspects of sciences concerned in order to avoid that the ethnical origin

of Gypsies would be forgotten and that they would be assimilated into original Slovene population. Therefore in continuous research all information about these people should be updated and presented to social departments concerned, enabling them to work on the Gypsies problem in Slovenia.

Our constitution guarants the Gypsies to enjoy the same freedom and to have equal rights in joining our socialist selfmanaging society as any other citizen of Yugoslavia.

Barbara Fux

Robert Garry Minnich: *The Homemade World of Zagaj. An Interpretation of "Practical life" Among Traditional Peasant — Farmers in West Haloze — Slovenia, Yugoslavia.* Universitetet i Bergen, Sosialantropologisk institutt, Skriftserie No. 18, Bergen 1979, XVII + 248 p. Illustr., encl.

The entry into the profession of the American Robert G. Minnich who continued postgraduate studies in Bergen, Norway, after studying anthropology in USA, is marked, as he says himself, by analyses of "furež" in the village with the imaginary name Zagaj in West Haloze. This book is a magister degree dissertation, issued within the series of the Sosialantropologisk Institutt in Bergen.

A Slovene ethnologist will read this book with double pleasure — as an ethnologist and as Slovene, to whom the occasion for verifying a foreign ethnologist's work is rarely given, especially when it is written with such an eagerness and zeal. But at the end he will be able to state, reassured as an expert as well as a native, that in this case cultural distance of the researcher gave only positive results. It didn't sidetrack the foreign anthropologist, but gave him the ability of independent perception of phenomena which had not yet been seen or objectified by a native (even if he has the advantage of an ethnological training).

The book is introduced by a quotation from Clifford Geertz's work "Toward an Interpretive Theory of Culture", following which the author says: "As an anthropologist I have assumed my initial and fundamental task to be wholistic interpretation of the 'rationale' — the universe of symbols, to evoke Geertz's terms — which lends meaning to the lives of the people of West Haloze. I have given special attention to what Geertz and P. A. Sorokin have conceived as the 'logico — meaningful' integration of culture." The author succeeds in explaining "furež", the most important feast of the year, which reaches over the frames of West Haloze "kmetija" (peasant-farm), otherwise autonomous, in itself concentrated and deeply rooted in "domača gruda" (family farm; literally — one's "home ground"), as an intense dramatization of technology, of social and moral order of the Zagaj's people. He convinces us that more than any other event in domestic technology "furež" unites different meaningful structures to integrated metaphor of local reality; "furež becomes for Zagajčans a story about themselves which they tell themselves." How do the author's arguments follow?

The text is structured around interlocking sinchrone analyses of "furež" and two digressions important for the understanding of the analyses: diachrone dimension and linguistic tangent.

Basic information for non-slovene reader is given about economic and social past of Haloze; the reader is thus introduced to the cultural area here in question, while at the same time the author searches for the origin and continuation of components in a Haloze peasant's way of life. From times of early feudalism to the present day he has followed the inveteracy in "domača gruda", confidence in the universe of "kmetija" and "domačija" (natal home or farm) which are in the social and economic sense the smallest unit, isolation from larger community and lack of activity outside these closest frames. The intensive cross-references between the main chapters and the tangential ones, already contains statements which, although they tell us nothing new, have not been explicitly formulated by slovene ethnology. Socio-historical development is shown as a logical succession of situations which have been strengthening the conservativeness of peasants from West Haloze (there is a penetrative evaluation of the consequences of the postwar agricultural policy which strengthened the peasant's mistrust towards authority, despite the fact that this was a slovene policy for the first time in centuries; the peasant's relationship to society is still the same as it had been before the war, inspite of undoubted positive changes, and "domača gruda" is still, like it had been in past centuries, the only firm base of existence) and which have created firmer and firmer organization and ideology of primary socio-economic unity in local society — i. e. kmetija /connected with these they have strenghtened dichotomies in the relationship between private — socialist, private — state, believer — non-believer, gospodar (head of the household; land-lord) — functionary, kmet (peasant — farmer) — worker, kmet — gospod (gentleman)/. In this world of antagonisms the peasant of West Haloze remains where he used to be, taking care of the selfsufficiency of his peasant-farm and the maintenance of his small family. In the slowly changing conditions which offer us yet unexploited possibilities for economic development the peasant holds his own, but without the identifying connections with society which he used to have in the past (as a farmer and catholic, firmly anchored in the nuclear family).

Mediating the author's arguments, we cannot avoid terminological difficulties. With the term "way of life" we recently try to satisfy presentiments of association of material, social and so called 'spiritual' (+) culture, while concrete ethnological texts still use terminology derived from this triple devision of cultural totality, certainly according to the degree of their theoretical conceivability. In the present book terms from this repertoire appear only in quotation marks and even so only in a context like, for example, the rhetorical question: "What then are important distinctions between the 'material' and 'social' skills of furež?" Let us look at the most important terms (concepts) in the text: practical life, technology, homemade world. The author explains them as follows: "Practical events in Zagaj constitute a uniquely important series of occasions for acting out a local social reality, for confirming one's view of the world and one's identity as a kmet. But these practical moments can only mediate so pervasively the meaning of local life, because they are experienced by Zagaj kmet-s as something of their own making — something they both master and control. The practical life of Zagaj is thereby both an indigenous system of technology which is organized largely in reference to the routines of agricultural subsistence." And further: "It is the practical life, and the socioeconomic relations intrinsic to it, that constitutes much of what we can call local society in West Haloze."

+ In the tradition of slovene ethnology this term includes domains of religion, art, knowledge, language, moral values etc.

The reader enjoys the compatibility and originality of ideas and expressions, but is less satisfied stating that author has turned into terminus technicus some expressions which he has often heard on the terrain and became enthusiastic about. Here he went too far and risked that time and space conditioned, i. e. relative and changing, notions, became in his text symbols of defined, permanent meanings. To speak about kmet is often inconvenient, the most outstanding example being however domača gruda, explained by the author as follows: "The term 'domača gruda' has an especial significance for all Slovenes. It is intimately a part of their historical experience as an ethnic nation"... "For Slovenes 'domača gruda' connotes not only the peasant maxim of 'love for one's land'. It also inscribes a specific geographical space (the farmstead), an adaptation (subsistence farming) and a social group (the nuclear family) where, under the suzerainty of ethnically alien elites, the overwhelming majority of Slovenes were forced until the conclusion of World War I to localize their ethnic identity." Slovene terms in the text are underlined which makes reading easier and provides a lucid text (at the end of the book a dictionary is enclosed, consisting of the explanations of the most important expressions); it is true all the same that terms like domača gruda, kmet, gospodar, gospodinja etc. became with these some kind of ciphers which could be incompetently perceived as defined constants of slovene peasant culture by someone not familiar with slovene circumstances.

The central part of the book, dividing introducing chapters from direct analyses of "furež", is a detailed description of events which take place at the most important family feast. During the objective, neutral description of the course of events from the arrival of butchers till the concluding supper, the author has been all the time attentive to changes in the space of events, in the casting of main parts as well as in behaviour. He distinguished events, procedures and behaviour according to their immediate (in)dependence from the technological process of slaughtering, butchers' work and cooking of "koline" (pork and sausage; products of furež as well as the event itself), proceeding from a presumption that "technology is an agency of meaning in local life" (here author referred to E. R. Leach's distinction of technic and communicative aspects of ritual).

Noninstrumental events accompanying the procedures of slaughtering and preparation of meat and "koline" led the author towards the reflection of the place and part of the raising and slaughtering of swine in a village, of continuance of swine-raising in West Haloze and of relation with this domestic animal as it is shown in the verbal behaviour of the inhabitants. Examining the connection between verbal and instrumental treatment of swine he has stated that swine is the most convenient object which gives rise to obscenity, perverse jokes and behaviour. While other animals are given names and nicknames swine are not. Nevertheless more attention is given to them than to other animals. Reflecting these antagonisms the author again relies on Leach's observations referring linguistic abuse of particular categories of animals: "...Zagajčan-s must distinguish pigs from other close domesticated animals through this intense linguistic abuse, because swine are the only domestic animals which in their prime are relentlessly and regularly killed on almost every Zagaj farmstead." As if wishing to get rid of feeling of guilt (as killers of close associates) they identify these animals as a nuisance and make fun of them. Again Leach offers an acceptable explanation saying that our verbal treatment of this kind of ambiguous animal's categories reflects "a complex of feeling and attitude, a sense perhaps that aggression, as manifested either in sex or killing, is somehow a disturbance of the natural order of things, a kind of necessary impiety." This necessity, however, doesn't condition only the described verbal treatment but marks and beautifies killing, slaughter and preparation of "koline" in "intensive drama". As integral event "furež" releases oppositions between extremes — it represents the killing of a close associated being and the common consumption of food neither of which is typical of Zagaj's everyday life.

In the socio-structural sense an exceptional reversal of the relationship between the head of household and guest occurs, as the most important daily function of the main butcher is taken over by a stranger, by someone who is not at home here. The author explains this turning upsidedown of an otherwise confirmed social structure as a unique resolution of a moral dilemma with a hiding and masking of usual social positions. "Furež" in this way appears to him as double drama which resolves and consecrates vital contrasts such as life and death, morality and immorality, human transitoriness and perpetuity, but it is also a festival of local social order which gives people a possibility to take over and imitate roles in this otherwise strongly confirmed order.

Robert Gary Minnich with his analyses of "furež" offered us a very interesting, uniquely deep and penetrating ethnological book which deserves a more detailed commentary which would be able to make the author's premises objective by comparing them with other slovene material. But primarily it must be said that he succeeded in interpreting the observed phenomena as parts of sensibly functioning culture totality and in writing an attractive text, full of theoretical consistency and ability to conceptually master ethnological material, which can otherwise so easily sink into a merely descriptive, meaning-obscuring manifestation.

Mojca Ravnik

nične dneve slovenske folklorne je sodelovalo sedem članov SED.

Tudi ta kronika je le popis dogodkov, posvetovanj, razstav ipd. od aprila do avgusta. Gotovo bi marsikdaj, o čemer smo samo lapidarno poročali, zaslužilo večjo pozornost, osvetlitve ali kritike, toda urednika Kronike, kljub vabilom vsem članom SED in bralcem Glasnika (glej Glasnik 1/1978), ostajata praznih rok, brez prispevkov strokovnih, poklicnih in ljubiteljskih ocenjevalcev pa tudi brez zagretih sodelavcev. Škoda.

Zdi se nam potrebno in pravično, da v Kroniki opozorimo še na eno razstavo in sicer na Notranjsko polharsko zbirko v Lipsenju pri Grahovem ob cerkniškem jezeru. Razstavo oz. zbirko je postavilo polharsko društvo Javornik z željo, da oživi in ohrani stare navade ob lovu na polhe, obenem pa zbira in ohranja predmete, ki so v preteklosti služili polharjem. Zbirka je na ogled v Lipsenju 41, v hiši, ki je bila zgrajena 1721. Ogled je možen vsako nedeljo od 10h—16h, julija, avgusta in septembra pa do 18h.

Mojca RAVNIK in
Marko TERSEGLAV

PREJELI SMO...

DVE VPRAŠANJI V ZVEZI Z GRAFENAUERJEVO LEPO VIDO

Bogatajev Intervju "v živo" iz Novega Pazarja (Glasnik SED 17/3, 1977, 41) nam sporoča, da je udeleženec 15. posvetovanja EDJ Tvrto Čubelič na anketno vprašanje o razmerju ETNOLOGIJA : FOLKLORISTIKA med drugim izjavil: "Slovenska in hrvaška etnologija je izsmejala narodno književnost in vaš Grafenauer je najbolj nesrečna osebnost v raziskovanju narodne književnosti." Pisec tu pripomni, da "pogovor postaja vedno bolj zanimiv", nato pa nadaljuje: "Čubeliča povprašamo, kdaj smo izsmejali narodno književnost." (T. Č.:) "Ne samo izsmejali, nikdar je niste spoštovali, priznali. To je pravzaprav že kar krizna situacija. Najbolj nesmiselno se to vidi pri terminu tradicionalna kultura. Mi smo npr. vodili krvavi boj, da bi osamosvojili narodno književnost. Vi pa ste od Ivana Grafenauerja napravili genija zemeljske krogle. Poglejte, kaj je npr. on naredil z Lepo Vido. Lepa Vida je zame 'ena gromada', kot Triglav... Sicer pa, prosim vas, vzemite mojo knjigo in prečitajte kritiko Lepe Vide!..." (Tiskovne napake v citatu popravil in nebstveno opustil Mtv.)

Rad bi bil spoznal to kritiko, pa sem v pismu naprosil njenega avtorja T. Č., da bi mi povedal, kje jo iskati. Odgovora nisem dočkal. Zato sem navedeno mesto javno prebral — s prošnjo za javno pojasnilo — na letošnjem februarjem posvetovanju o razmerju ETNOLOGIJA : SLAVISTIKA v prisotnosti obeh udeležencev novopazarskega pogovora. Spet sem ostal brez odgovora, zato se še enkrat oglašam, tokrat v tisku, da bi izvedel:

1. ali je omenjeni intervju avtoriziran in 2. v kateri Čubeličevi knjigi je kritika Grafenauerjeve Lepe Vide.

Milko Matičetov

DVA ODGOVORA V ZVEZI Z GRAFENAUERJEVO LEPO VIDO

Dr. Milko Matičetov se že dobra tri leta trudi, da bi dognal resnico, kdo je v Sloveniji "izsmejal" ustno slovtvo. Njegov dopis je samo formalni poskus, da bi dobil želeni odgovor bodisi od avtorja intervjuja Janeza Bogataja ali od spraševanca dr. Tvrta Čubeliča. Na intervju v Glasniku je dr. Matičetov že dvakrat javno (sicer ustno) reagiral, ker pa odgovora ni dobil ali pa je bil zanj nepopoln, se je odločil tudi za uradno pismeno pot prek društvenega glasila.

Če dr. Matičetov sprašuje, v kateri Čubeličevi knjigi je kritika Grafenauerjeve Lepe Vide, se nam zdi logično, da bi na to vprašanje odgovoril domnevni avtor sam. Toda dr. Čubelič tega ni storil na pismeno intervencijo dr. Matičetovega, kot je razvidno iz njegovega dopisa. Zato je dr. Matičetov 15. 2. 1980 na posvetovanju ETNOLOGIJA—SLAVISTIKA v Ljubljani še enkrat javno zahteval odgovor na svoje vprašanje. Dr. Čubelič je takole odgovoril:

"Ja ne bi prihvatio ovaj ton diskusije koji je uveo moj poštovani i dragi Milko Matičetov. Ja ču u dvije riječi dotaknuti i to. Mislim, da je ovaj intervjuista koji je tako nastupio, nastupio na jedan neodgovarajući način i tamo na licu mjesta potreban bi bio razgovor." (Transkripcija z magnetofonskega traku)

Dr. Čubelič torej ni odgovoril, kje naj bi iskali njegovo kritiko Lepe Vide (niti z dvema besedama, kot je obljubil), pač pa se je dotaknil samega intervjuja oz. načina, kako so bile njegove besede podane. S tem pa je seveda vrgel dvom na resnost in verodostojnost intervjuja. Zato moramo tukaj spregovoriti prav o tem, ker tudi dr. Matičetov sprašuje, ali je bil omenjeni intervju avtoriziran. Dr. Čubelič sedaj trdi, da bi bil potreben razgovor na kraju samem. To se nam zdi čudno, saj smo se z njim ves čas pogovarjali, urednik Glasnika si je zapisoval njegove besede v hrvaščini in mu je odgovore po končanem intervjuju tudi prebral. Dr. Čubelič se je strinjal z napisanim in dal dovoljenje za objavo. Vse to je mogoče dokazati, saj je urednik Glasnika spraševal pred dvema kolegoma, ki sta pripravljena potrditi resničnost naših navedb. Urednik ima shranjen tudi rokopis intervjuja, katerega fotokopijo objavljamo. Milku Matičetovu torej lahko s mirno vestjo pritrdilno odgovorimo na prvo vprašanje, da je bil intervju avtoriziran. Za vse, kar je v intervjuju morebiti sporno, pa bi moral dobiti odgovor od dr. Čubeliča, ki pa, kot je znano, do sedaj ni reagiral niti na pismene zahteve niti na javna vprašanja, ali pa jih je spretno obšel.

Naša napaka je bila samo ta, da se nismo podrobneje zanimali za kritiko Lepe Vide. Vendar se nam to takrat ni zdelo potrebno, ker smo mislili, da avtor kakega članka ali knjige ve za svoja dela in jih zato z vso upravičenostjo navaja. Ker pa do tega branja po dolgem iskanju tudi sami nismo prišli, nam bo ostala navedena "kritika" Lepe Vide v spominu kot dobra šola.

Da takega odgovora avtorja intervjuja Milko Matičetov ni dobil že na februarjem posvetovanju etnologov in slavistov, je "kriv" voditelj razgovora Marko Terseglav, ki napako z veseljem sprejema nase, saj je hotel posvetovanje obvarovati že starih in redkokdaj razčiščenih "diskusij". Zato ni dopustil, da se k besedi prijavi avtor intervjuja in glavni urednik Glasnika Janez Bogataj. Da pa stvari vseeno ne bi ostale neizgovorjene, nerazumljene ali celo žaljive (na kar je meril dr. Čubelič), je M. Terseglav zaprosil dr. Matičetova, naj bi o tem stekel pogovor raje na straneh Glasnika. Bojimo pa se, da tudi sedaj nismo dali končnega odgovora, saj je ta nemogoč, dokler ne slišimo jasne besede dejanskega krivca za nesporazum, dr. Čubeliča. Med slovenskimi etnologi in folkloristi torej ostajajo stvari zamotane tako kot so bile in sodimo, da jih inkriminirani intervju v ničemer ne prizadeva. Potezo ima dr. Čubelič. Kakor ljudska pesem, ki pravi: "Še štir' leta jo bom čakal, o ja", menimo, da tudi uredništvo

lahko počaka še eno leto na odgovor iz Zagreba, potem pa tudi najhujšim zaljubljenecem postane jasno, pri čem so.

Odgovor je bil sprejet na seji uredniškega odbora Glasnika 7. 8. 1980.

P.S.: Priznati moramo, da je bil zaradi dopustov uredniški odbor nekoliko "zdesetkan". Prisotni so bili: glavni in odgovorni urednik Glasnika Janez Bogataj, člani uredniškega odbora Damjan Ovsec, Mojca Ravnik, Nives Sulič in Marko Terseglav.

KNJIŽNE NOVOSTI IN POROČILA

Goriški letnik 1979

Šesta številka zbornika Goriškega muzeja se razlikuje od predhodnih, saj je v celoti posvečena primorskemu zgodovinarju dr. Ivu Juvančiču ob njegovi 80-letnici. Po ustaljenem vrstnem redu si sledi 26 člankov različnih avtorjev, ki segajo v etnološko, zgodovinsko, umetnostnozgodovinsko, muzikološko in literarno-zgodovinsko področje. V zadnji rubriki so zbrana poročila in ocene tujih in domačih del, ki se nanašajo na raziskave na tej oziroma na oni strani meje.

Letnik uvajata članka, ki se neposredno navezujeta na življenje in delo dr. Juvančiča (B. Marušič, dr. Ivo Juvančič, M. Breclj, Bibliografija dr. Iva Juvančiča). Sledijo etnološki prispevki, ki se nanašajo na Zgornje Posočje.

M. Matičetov v članku "Bovec-Bovčan-Bovški" s pomočjo izpisov iz lastnih rezijanskih dnevnikov (R1-R18) načenna vprašanje "ki ni strogo jezikovno: pomenska razširitev imena Bovčan" (GL, str. 29). Ob tem ugotavlja, da ime Bovčan in pridevnik bovški nista ostala omejena na prebivalce Bovca, ampak sta prerasla ta okvir na obsoškega, goriškega in celo primorskega Slovenca. Rezijani pa imajo namesto "uradnega" imena Slovenec in namesto "slovenski" pravijo kar "boičan/bučan". V pripisu avtor sam navaja, da je prispevek še nedodelan in nesistematičen, saj se ni posluževal vseh virov, ki so mu bili na voljo.

Dolenčev članek "Aitiološke pripovedke z Bovškega" prinaša 12 motivov z variantami, ki razlagajo nastanek gora, izvorov, slapov, jezer, cerkva... V narečju so jih zapisali tolminski dijaki v letih 1970—1978.

Marija Rutarjeva v razpravi "Ljudska prehrana na Tolminskem" ugotavlja veliko razliko v načinu in obliki pripravljanja jedi v preteklosti in danes, ki je pogojena s spremembami v gospodarstvu. S številnimi podatki se predvsem usmeri na preteklost, medtem ko se sedanosti le dotika. Ljudska prehrana je v tem prispevku kmečka prehrana, problematike mest se avtorica v navezavi na temo ne loteva. Tudi vprašanje socialnega statusa prebivalcev, ki je prehrani dalo raznovrstne pečate, ostaja ob strani.

Sledijo zgodovinski članki, ki obravnavajo izobraževanje pred letom 1848, na prehodu stoletja in leta 1945; zgodovino delavskega gibanja na Primorskem na prehodu 19. v 20. stoletje in med obema vojnama; v obdobje NOB posegajo razprave: S. Plahuta, Oris delovanja narodno-osvobodilnih ciklostilnih tehnik na Krasu; T. Ferenc, Krasoslovec in jamar, polkovnik in zločinec; B. Mlakar, Domobranstvo na Tolminskem; M. Gombač, Tržaško okrožje leta 1945. Zanimiv je prispevek L. Bezljaj—Krevel, Kratek historiat službe varstva arhivskega gradiva v Severnoprimejski regiji, ki sledi arhivskemu pomenu in delovanju v Severnoprimejskih regijah po II. svetovni vojni do leta 1972.

Pri pregledu Goriškega letnika sem se omejila na etnološke in zgodovinske članke, ker menim, da so le-ti zanimivi za etnologe.

Neda Kocjančič

Dr. Čubelič: ^{etnologija}
 Slov., liter., ^{etnologija} v obdobju
 post. metod leži, nito prate
 modernu estetiko, jacobur
 modernu morala, filosofsko;
 zato kosma — neregularno, zbir
 sa se bave. Napredni je, leta
 uploma ~~z~~ obliko.
 gatorovost, mult. in int.
^{učilni program} ~~konstruktor~~: slov. in
 slov. etn. je domijala nar.
 kuzijevost. Grafen. je
 najboljstva bičnat in joticarvija
 nar. kuzijevost.
^{leđa gora} ^{izvajati?} → Vrhovi je nito pereletrati,
 fribnals (Grafen., Villus, Garsos,
 Prantavje) to je knjiga bitnacija
 v slov. etn.
 Najbolj neomizelno se to vrsto v
 tetvimo → tradicijna kultura
 vodilo smo korvaro bitles, oca osuvoro =
 jltuo nar. kuzijevost. Od J. Grafen.

Ste napranti Genija kuzje
 zemalke. Spazi on najavro
 z lepom bitlom. Lepa vide je
 eja promada, kao triplov, brez tuzin,
 Anrije. Prosim, usenite ~~to~~ mojo
 kuzje — jicstajte kuzje eja
 vide. " — No, i Sada jebimo supur!

(TZ 11, s. poročila)

Faksimile intervjuja z dr. Čubeličem. Fotografiska pomanjšava originala.

STATISTIČNI PODATKI PO OBČINAH SR SLOVENIJE

V tem zapisu bo govora o statističnih podatkih, ki so pomembni pri etnološkem delu. Pred kratkim sem slučajno dobil "Statistične podatke po občinah SR Slovenije", ki jih izdaja Zavod SRS za statistiko, in sicer XXV. zvezek 1979, ki obravnava obrt v letih 1977—1978. Ob prelistavanju sem postal pozoren na kopico podatkov, ki so tudi za etnologa mikavni in kar je najvažnejše — uporabni. Da bi sploh dojel, kaj lahko iz te brošure povzamem, sem začel pregledovati podatke za Skofjo Loko. Statistika obrti je razdeljena na posamezna poglavja. Prvo poglavje zajema: organizacije združenega dela v obrti, drugo — obratovalnice občanov, ki samostojno opravljajo obrtno dejavnost z lastnimi sredstvi, tretje — osebe, ki opravljajo obrtne storitve kot postranski poklic, četrto — spremembe v številu organizacij združenega dela v obrti in obratovalnic občanov, ki samostojno opravljajo obrtno dejavnost z lastnimi sredstvi, peto pa delavce in učence v obrti. Tako je v Škofji Loki šest OZD v obrti in od teh eden izdeluje in popravlja kovinske izdelke, dve se ukvarjata z izdelavo in popravilom lesenih predmetov, ena se ukvarja z izdelavo—popravilom predmetov iz usnja in gume in ena je uvrščena med tiste, ki izdelujejo in popravljajo raznovrstne proizvode. V posebno kategorijo osebnih storitev in storitev gospodinjstva spada tudi ena organizacija.

Zanimivo je drugo poglavje. V Škofji Loki je največ tistih obrtnikov, ki se ukvarjajo z izdelavo in popravilom kovinskih izdelkov (v letu 1977 jih je bilo 48, v letu 1978 pa 53), 29 jih je uvrščenih med obrtnike, ki izdelujejo gradbeni material ali imajo stavbno obrt, na tretjem mestu so izdelava in popravilo lesenih predmetov, itd. Z obrtjo kot postranskim poklicem se jih v Škofji Loki ukvarja 216 in zopet so na prvem mestu tisti, ki izdelujejo ali popravljajo kovinske izdelke, še posebej pa je zanimivo to, da se ukvarja z živilskimi proizvodi samo eden itd. Tako bi bilo zanimivo ugotoviti kdo se na primer ukvarja z živilskimi proizvodi, ker je po teh podatkih samo eden, ter seveda s kakšnimi. Ob tem lahko obravnavanim statističnim podatkom zamerimo še to, da ne obravnavajo gostinstva in kar bi bilo za nas še bolj zanimivo — privatnih gostiln. Toda bojazen, da bi ne dobili podatkov o gostinstvu, je odveč, kajti XVII. zvezek obravnava samostojno podatke o gostinstvu.

Matija Pavlovec

Robert Gary Minnich: The Homestead World of Zagaj. An Interpretation of the "Practical Life" Among Traditional Peasant-Farmers in West Haloze-Slovenia, Yugoslavia. Socialantropologik institutt. Universitetet i Bergen. Skriftserie No. 18. Bergen 1979. XVII + 248 str., illustr., pril.

Američan Robert G. Minnich, ki je po študiju antropologije v ZDA prišel na postdiplomski študij v Bergen na Norveškem, je zaznamoval, kot pravi sam, svoj vstop v stroko z analizo fureža v vasi z izmišljenim imenom Zagaj v Zahodnih Halozah. Knjiga je torej "magistrska naloga", natisnjena v okviru serije Socialnoantropološkega inštituta Univerze v Bergenu I. 1979.

Slovenski etnolog bo knjigo bral z dvojnim veseljem — kot etnolog in kot Slovenec, ki se mu redko nudi priložnost, preverjati delo tujega etnologa — v tem smislu zavzeto in prizadeto, na koncu pa bo kot strokovnjak in kot domačin lahko pomirjeno ugotovil, da daje kulturna oddaljenost raziskovalca v tem primeru samo dobre rezultate. Tujega antropologa tu ni zavedla na stranpoti, ampak mu je omogočila neobremenjeno zaznavanje pojavov, ki jih domačin, četudi etnolog, še ni videl ali pa ni znal objektivizirati.

Knjiga nam je prišla v roke prav v času, ko se živahno pogovarjamo o metodah in metodologijah krajevnih

monografij. Niti vedeli nismo, da je v letih naših najživahnejših priprav potekalo terensko delo Roberta G. Minnicha (med l. 1974—1977). V naših pogovorih sta se v grobem izoblikovali dve varianti; avtor pričujoče knjige je do svoje variante, ki jo lahko razumemo tudi kot možno v okviru naših alternativ, prišel z izoblikovanim teoretičnim konceptom, ki komplementarno združuje strukturalno, funkcionalno in simbolistično interpretacijo družbeno kulturne celote.

Knjigo uvaja citat iz dela Clifforda Geertza, Toward an Interpretive Theory of Culture, nato pa avtor pravi: "Kot antropologu mi je bil izhodiščni in osnovni namen holistična interpretacija univerzuma simbolov, kot bi temu rekel Geertz" (avtor uporablja tu še izraz "rationale", se pravi razum, logika, smisel)", ki daje pomen življenjem ljudi v Zahodnih Halozah. Posebno pozornost sem posvetil temu, kar sta Geertz in P. A. Sorokin pojmovala kot 'logično-pomensko' integracijo kulture." (str. 2) Zanimivo je, da je avtor prvotno nameraval primerjalno preučiti načine integriranja različnih haloških lokalnih skupnosti v "moderno" družbo, a je namero opustil, potem ko je ugotovil, da že obstojajo dovolj natančni podatki o kulturni, socialno-ekonomski in demografski strukturi teh krajev. Lahka dostopnost tega gradiva mu je namreč omogočila "preudeti pod površino široko zasnovanega opazovanja". Furež, najpomembnejši letni praznik, ki presega okvire sicer avtonomnih, vase osredotočenih in v domači grudi zakoreninjenih zahodno-haloških kmetij, mu je uspelo razlagati kot intenzivno dramtizacijo tehnologije, družbenega reda in moralnega sveta prebivalcev Zagaja. Prepričan nas je, da furež bolj kot katerikoli dogodek v domači tehnologiji združuje različne pomenske strukture v integralno metaforo lokalne resničnosti; "furež postane Zagajčanom zgodba o njih samih, ki jo sami pripovedujejo." Kako tečejo avtorjevi argumenti?

Besedilo je strukturirano okrog sinhronne analize fureža in dveh za razumevanje le-te pomembnih odkritov — v diahrono dimenzijo in v lingvistični ekskurz.

S poseganjem v gospodarsko in družbeno preteklost Haloz je avtor dal osnovno informacijo neslovenskemu bralcu in ga tako uvedel v obravnavano kulturno področje, predvsem pa je z njim iskal nastanek in kontinuiteto sestavin načina življenja haloškega kmeta. Od časov zgodnjega fevdalizma do danes je sledil zakoreninjenosti v domačo grudo, zaupanju v lastno, najmanjšo družbeno in gospodarsko enoto, v svet kmetije in domačije, izoliranosti od širše skupnosti in pomanjkanju angažmaja zunaj teh najožjih okvirov. Že v tem, glede na intenzivnost naslednjih poglavij, stranskem poglavju najdemo ugotovitve, za katere bi lahko rekli, da ne povedo nič novega, a jih slovenska etnologija še ni eksplisitno formulirala. Družbenozgodovinski razvoj je prikazan kot logično zaporedje situacij, ki so utrjevale konservativnost zahodnohaloških kmetov (pronicijljiva je ocena posledic povojne kmetijske politike, ki je še bolj utrdila kmetovo nezaupanje do avtoritete, čeprav je ta po stoletjih prvič slovenska, domača; kmetov odnos do širše družbe je še vedno, kljub nedvomno pozitivnim spremembam, tak kot pred vojsko in domača gruda je, tako kot v preteklih stoletjih, edina zanesljiva podlaga obstoja (in ki so gradile vse trdnejšo organiziranost in ideologijo primarne družbenogospodarske enote v lokalni družbi — kmetije ter s tem v zvezi utrjevale dihotomije na relacijah privatno-socialistično, privatno-država, vernik-nevernik, gospodar-funkcionar, kmet-delavec, kmet-gospod). V tem svetu nasprotij ostaja zahodnohaloški kmet še vedno tam, kjer je bil, skrbeč za samozadostnost svoje kmetije in za preživetje svoje male družine. Ob počasi se spreminjajočih pogojih, ki nudijo še neizkoriščene možnosti gospodarskega napredka, ostaja kmet na svojem, a brez identifikacijskih vezi s širšo družbo, ki jih je imel v preteklosti (kot kmet, katolik in trdno zasidran v družini).

Ko posredujemo avtorjevo argumentiranje, se ne moremo izogniti težavam s terminologijo. Uporablja na-

mrež izraze za koncepte, ki so težko prevedljivi zaradi razlik v tradiciji etnološke in antropološke teorije. (Pri nas skušamo v zadnjem času z izrazom "način življenja" zadostiti slutnjam o povezanosti materialne, družbene in duhovne kulture; konkretna etnološka besedila pa še vedno, pač v skladu s stopnjo teoretične izdelanosti, uporabljajo izrazoslovje, ki ga je rodila trojna delitev kulturne celote.) V knjigi, ki jo prelistavamo, so izrazi iz tega repertoarja pojavili samo v navednicah in še to v zvezah kot npr. v tem retorično zastavljenem vprašanju: "Katere so potemtakem bistvene razlike med 'materialnimi' in 'socialnimi' prvinami fureža?" (str. 146)

Vrnimo se k terminološkim težavam in si oglejmo najvažnejše izraze (pojme, koncepte) v besedilu: praktično življenje (practical life), tehnologija (technology), doma izdelan svet (homemade world). Ker so vsi slovenski prevodi neustrezni in tudi smešni, pogledimo, kako jih avtor razlaga sam: "Praktični dogodki v Zagaju predstavljajo enkratno pomembno serijo priložnosti za izražanje krajevne družbene resničnosti, za potrjevanje posameznikovega gledanja na svet in lastne identitete kmeta. A ti praktični dogodki lahko tako izrazito posredujejo pomen krajevnega življenja samo zato, ker jih zagajski kmet doživlja kot nekaj, kar lahko obvladuje in kontrolira. Praktično življenje v Zagaju je torej domača tehnološki sistem, s podlago v rutinskih postopkih, ki vzdržujejo obstoj na podlagi poljedelstva." (str. 7) "Prav praktično življenje in družbeno-gospodarski odnosi, vpleteni vanj, predstavljajo večji del tega, kar imenujemo lokalna družba Zahodnih Haloz." (str. 8) "Koncepta tehnologije ne omejujem na organizacijske ali materialne aspekte kakega konkretnega produkcijskega načina. Namesto tega pojmem tehnologijo kot nekaj, kar ima v življenju ljudi subjektivni in objektivni pomen. To je nekaj, kar preko posebnega položaja v naravnem okolju, razširjenja v socialnem in geografskem prostoru in prek časovnega ponavljanja postane sistem praktičnih dogodkov med prebivalstvom, ki mu je skupna adaptacija istemu naravnemu okolju. Kot taka je tehnologija kompleksno vključena v družbeno in gospodarsko organizacijo in manifestira kulturo njenih izvajalcev. Kajti, kot sem že omenil, je praktično življenje v Zagaju enkratno pomemben medij, prek katerega tako opazovalec kot Zagajčani sami tolmačijo pomen, ki ga ima življenje za slovenskega kmeta." (str. 11) "Zanimiv bo paradoks, da zagajski sistem materialne proizvodnje vzdržuje avtonomijo gospodinjstev, praktični postopki, sestavine tega sistema, pa zagotavljajo priložnosti za stike med kmetijami, brez katerih se ne bi mogli izraziti družbeni odnosi in pogledi na svet, ki ustvarjajo občutek krajevne avtonomije." (str. 12) Podlaga tehnoloških sistemov na majhnih poljedelskih družbeno-gospodarskih enotah, kakršne so kmetije, je empirično znanje in svetovni nazor, ki se vedno znova poraja iz odnosov med izvajalci samimi ter med njimi in surovim, neobdelanim gradivom njihovega življenja.

Bralec je vesel skladnosti in originalnosti zamisli in izrazov, manj pa je zadovoljen, ko ugotovi, da je avtor nekatere izraze, ki jih je pogosto slišal na terenu in se tako navdušil zanje, spremenil v terminus technicus. Tu je pretiraval in s tem tvegaj, da so postali časovno in prostorsko pogojeni, torej relativni in spreminjajoči se pojmi, označevalci definiranih pomenov. Tako je večkrat neprimerno govora o kmetih, najočitnejši primer pa je domača gruda, ki jo avtor tolmači takole: "Izraz 'domača gruda' ima poseben pomen za vse Slovence. Je intimno del njihove zgodovinske izkušnje"... "Za Slovence 'domača gruda' ne označuje samo kmečke maksime o 'ljubezni do svoje zemlje', ampak tudi določen geografski prostor (kmetijo), adaptacijo (obdelovanje zemlje za obstoj) in družbeno skupino (nuklearno družino), kjer je bila pod gospodvom etnično tuje elite do konca 1. svetovne vojne večina Slovencev prisiljena osredotočiti strategije preživetja in izražanja svoje etnične identitete." (str. 26) V besedilu so slovenski izrazi podčrtani, kar še olajšuje zanimivo branje in dela besedilo pregledno; vendar pa so

s tem postali izrazi domača gruda, kmet, gospodar, gospodinja, itd. nekakšne šifre, ki jih bo nepoznavalec širših slovenskih razmer neupravičeno zaznal kot definirane konstante slovenske kmečke kulture.

Osrednji del knjige, ki razmejuje uvodna poglavja od neposredne analize fureža, je nadroben opis dogajanja ob tem najpomembnejšem družinskem prazniku. Avtor je bil pri kar se da objektivnem, nevtralnem zapisu poteka dogodkov od prihoda mesarjev do zaključne večerje, nenehno pozoren na spremembe v prostoru dogajanja (z oddaljenega mesta preko dvorišča do kuhinje), v razdelitvi glavnih vlog (nesorodniki, sorodniki, družinski člani; moški, ženske), v vedanju (od slovesne tišine do razpuščenega veselja in dovtipov). Budno je razločeval dogajanje, postopke in vednje glede na njihovo neposredno (ne)odvisnost od tehnološkega postopka klanja, mesarskega dela ter kuhanja kolin, izhajajoč iz domneve (tu se je naslonil na E. R. Leachovo razlikovanje tehničnih in komunikativnih aspektov rituala), da je "tehnologija agent pomenov v krajevem življenju." (str. 130)

Neinstrumentalno dogajanje, ki spremlja postopke zakola in priprave mesa in kolin, je avtorja navedlo k razmisleku o mestu in vlogi gojenja in klanja svinj v vasi, o kontinuiteti svinjereje v Zahodnih Halozah in o odnosu do te domače živali, kot se kaže v besednem vedanju tukajšnjih prebivalcev. "Morda nobena žival na kmetiji ne zavzema v opravih ljudi tako središčnega mesta. Za nobeno domačo žival ne pripravljajo hrane s tolikšno pozornostjo. Tudi pogostnost hranjenja svinj lahko primerjamo samo s prehrano Haložanov samih. V kolikor nimajo, če je svinj zelo veliko, posebne svinjske kuhinje, pripravljajo hrano kar na štedilniku v kuhinji in tudi koruzo za svinje meljejo v istem mlinu kot moko za kruh." (str. 134) S preučevanjem zveze med besednim in instrumentalnim obravnavanjem svinj pa je ugotovil, da je svinja najhvaležnejši objekt, ob katerem se sprožajo obscenosti, perverzne šale in perverzno obnašanje. Medtem ko so ostale živali deležne imen in ljubkovalnih nazivov, so svinje za vse to prikrajšane, vendar so deležne večje pozornosti kot ostale živali. Ob razmišljanju o navedenih nasprotjih se avtor spet nasloni na Leachova opažanja v zvezi z jezikovno zlorabo posameznih kategorij živali. "Zagajčani morajo razlikovati svinje s pomočjo lingvistične zlorabe, ker so svinje edine domače živali, ki jih v najboljšem življenjskem obdobju neusmiljeno in redno ubijajo skoraj na vsaki zagajski kmetiji." (str. 139) Kot bi se hoteli otresti občutka krivde (kot ubijalci tako tesno v bližini živečih bitij), istovetijo te živali z nadlogo in se iz njih norčujejo. Spet nam sprejemljivo razlago ponuja E. Leach, ko pravi, da naše besedno obravnavanje takih dvoumnih živalskih kategorij izraža "morda občutek, da agresija, ki se izraža v seksu ali ubijanju, nekako moti naravni red stvari in da predstavlja nekakšno neizogibno, nujno nespoštljivost." (str. 139) Ta nujnost ne pogojuje samo opisanega besednega obravnavanja, ampak označuje in olepšuje tudi zakol, klanje in pripravo kolin v "intenzivno dramo". Že sam akt zakola je zavil v misterij; dokler prašič ni mrtev, vlada na prizorišču popolna tišina; prašičeva smrt označuje prehod od nečloveškega k človeškemu, od odbijajočega k zaželjenemu. Ta prehod spremlja vrsta simboličnih dejanj. "Združena okrog iste mize" (ob večerji) "predstavlja družba pripadnikov različnih kmetij proslavo človeške povezanosti. Surovi material, ki so ga 'nespoštijivi' postopki tega dne pripravili za človeško uživanje, postanejo izrazito sredstvo človeške solidarnosti. To funkcijo obdržijo vse leto." (str. 143) "Na ta način koline, artefakti fureža, in njih formalizirano použivanje, znova vzpostavijo razrušen moralni red. Kot integralni dogodek razrešuje furež nasprotja med skrajnostmi — predstavlja ubijanje bližnjega bitja in skupno lokalno uživanje hrane, kar je oboje netiplično za zagajsko vsakdanost." (str. 143)

Dogajanja in vednja preko dneva ne more razložiti gola nujna postopkov, nujnih, da se svinja spremeni v človekovo hrano. Njihov pomen se lahko razkrije samo v

celoti dojemanja (vseh akterjev) materialnih opravil, moralnega reda in družbenih odnosov.

V socialno-strukturalnem smislu pride v času fureža do izjemnega obrata v odnosu gospodar/ gost, saj najpomembnejšo dnevno funkcijo glavnega mesarja prevzame tujec, nekdo, ki ni domačin. To postavitev sicer trdne socialne strukture na glavo razlaga avtor kot razrešitev moralne dileme z zakrivanjem, maskiranjem siceršnjih normalnih družbenih vlog. Furež se mu zato kaže kot dvojna drama, ki razrešuje in posvečuje življenjske konstante kot so smrt in življenje, nemoralnost in moralnost, človeško minljivost in neminljivost, predstavlja pa tudi proslavo krajevnega družbenega reda, ko nudi prebivalcem priložnost prevzeti in posnemati vloge, ki so sicer v tem redu trdno določene.

Kaj je torej "materialno" in kaj je "socialno" v dogajanju na furežu? Po avtorjevi poglobljeni argumentaciji postane vprašanje odveč, a nas vendar opomni na težave, ki smo jih imeli ob začetku branja z razumevanjem njegovega koncepta tehnologije. Privoščimo si še en citat: "S stališča inženirja so seveda simbolične razsežnosti tako razvidne rutine, kot je klanje svinje, popolnoma nezanimive"... "A če nas zanima tehnologija" (tu v grškem pomenu: ne zgolj sistem praktičnega znanja, ampak tudi neverbalizirano dožemanje okolja in izvajanje veščin) "v domači tehnologiji, moramo računati s povsod prisotno družbeno resničnostjo in pogledi na svet vseh akterjev v tem sistemu praktičnih dejanj. Kajti materialna veščina zagajskega mesarja je neločljiva od njegove socialne veščine." (str. 170)

Robert Gary Minnich nam je s svojo analizo fureža ponudil enkratno zanimivo, globoko pronicljivo etnološko knjigo. Po tem prikazu bi prav gotovo zaslužila še podrobnejši komentar, ki bi mogel s primerjalnim pristopom objektivizirati tiste avtorjeve ugotovitve, ki so pretirane ali površne zaradi premajhnega poznavanja širših slovenskih razmer (tako kliče po globlji utemeljitvi npr. njegovo označevanje večerje, ki zaključuje furež, ter vednja na njej kot proslavo identitete Zagajčanov kot Slovencev, katolikov in kmetov). Vendar je treba predvsem povedati, da je avtorju opazovane pojave uspelo interpretirati kot dele smiselno funkcionirajoče in strukturirane kulturne celote in napisati privlačno besedilo, ki ga preveva teoretična doslednost in sposobnost konceptualnega obvladovanja etnološkega gradiva, ki se sicer lahko tako hitro izmuzne v zgolj opisljivo, smisel zakrivajočo pojavnost.

Mojca Ravnik

Narodne pjesme i plesovi Buzeštine (Folk songs and dances of Buzeština), Stereo LSY — 61515, Jugoton, Zagreb.

Junija 1980 je izšla zanimiva plošča, ki jo je izdal Jugoton s sodelovanjem RO "Geoprojekt" iz Buzeta. Za izbor posnetkov je poskrbel Renato Pernič, ki je tudi producent, tonski posnetki so delo Radia Pule, kot urednik je podpisan M. Gavrilović, naveden je še glavni in odgovorni urednik Dubravko Majnarić. Za avtorja lične naslovne strani in zadnje strani ovitka s sliko dveh godcev ni podatkov. Na zadnji strani ovitka je seznam primerov z navedbo naslovov posnetkov ter imen izvajalcev in imen kraja. Na zadnji strani je tudi krajša jedrnata razlaga (v hrvaščini in angleščini) posnetkov z osnovnimi značilnostmi ljudske glasbe severnega področja istrskega ozemlja, t.j. današnje občine Buzet. Razlaga je delo Slavka Zlatiča. V glasbenem pogledu je to področje izredno zanimivo in pestro, saj se tu prepletajo najrazličnejše kulturne vrvine. Poleg značilnega istrskega dvoglasnega petja ("na tanko i debelo") in dvoglasnega igranja na glasbila *sopelo* in *roženice*, se je na tem področju do danes ohranil še način petja tim. **bugarenje**: to je dvoglasno petje z ozkim obsegom napevov v netemperiranih intervalih, ki so ga v Istro prenesli prise-

ljenci iz bosansko-hercegovskih ter nekaterih srbskih področij. V instrumentalni glasbi je čutiti vpliv sosednje Slovenije in sev. Italije, tako glede instrumentalnega sestava imenovanega **gunci**: violin (gosli), klarinet (ES klarinet) in mali dvostrunski **bajs** (bas), kot v repertoarju (mafrina, šete paši, polka, mazulka itd.).

Tehnično dokaj dobri posnetki — 10 instrumentalnih in 9 vokalnih — predstavljajo svojevrsten dokument bogate in raznolike zakladnice ljudske glasbene kulture severne Istre. Škoda, da so se prikladle nekatere manjše napake: primer A/7 je pravzaprav B/7 in obratno, v spremnem besedilu piše, da je pesem "Sunce sije (v naslovu pesmi napačno *sine*) med dvima gorama" na strani A/1, prav pa bi bilo 1/2 itd., kar gre verjetno na rovaš manj skrbnih korektur. Tudi ne bi bilo napak, če bi avtorji plošče (opremljevalec?) dodali zemljevid oziroma skico področja Buzeštine.

Vsem, ki jih zanima ljudska glasbena kultura, to vsekakor dobro in zanimivo ploščo zelo priporočamo. Cena plošče je 100.- dinarjev, naročite pa jo lahko pri Zavičajni muzejski zbirki Buzet, saj smo lahko prepričani, da jo naše "ploščarne" ne bodo znale /hotele/ predstaviti širši javnosti.

Julijan Strajnar

Pavla Štrukelj: Romi na Slovenskem, Ljubljana 1980.

Slovenci smo končno dobili obsežnejšo etnološko predstavitev najmanjše indijske narodnosti manjšine — Romov na naših tleh. Delo Pavle Štrukelj "Romi na Slovenskem", je izdala Cankarjeva založba, v lični grafični opremi in ureditvi na 334. straneh podaja prikaz žitja in bitja Romov v Sloveniji vse do leta 1975.

Delo stran za stranjo odkriva kronološko priseljevanje, odseljevanje Romov v preteklih stoletjih. Dokumentirano brez posebnih komentarjev lahko sledimo ukrepom in odnosom takratnih vladajočih družbenih slojev in oblasti od Romov — Ciganov. Ti so jih sicer sprejemali in trpeli kot tujka, primerne za najtežje in najslabše plačano delo, sicer pa so odklanjali odnose na ravni človek — človeku. Zanimivo je, da se podrejenost Romov kot človeške rase kaže tudi v besedi. Na eni strani avtorica ugotavlja, da pomeni Rom "človek", na drugi strani pa, da označujejo vse ljudi, ki niso Romi kot "civilne", "ljudi".

Avtorica nas z nevsiljivo pripovedjo vodi med zelo počasi spreminjajočimi odnosi. Odkriva mnogo strani neznanega življenja, torej mišljenja, morale medsebojnih odnosov. Predstavlja poklicno delovanje in druge gospodarske pridobitne dejavnosti, kakor tudi prostor in nase-lja ter način življenja v njih. Pomudi se pri otroški igri, legendah, vražjeverju, verovanju pesmih, glasbi in pravljicah. Nekaj prostora odmeri Romom v slovenski literaturi in konča drugi del s problemi prilagajanja Romov v sodobnem življenju, vendar le z vidikom avtoričinih uvodnih stavkov v poglavje: "Na koncu imamo namen predvsem načeti temo, ki govori o prilagajanju na področju fizičnih odnosov s partnerji zunaj romske skupnosti in o spreminjanju raznih kulturnih oblik, ki se razvijajo v novejšem času in so značilne za današnji čas in slovenski prostor." (str. 274)

Po daljšem pojasnjevanju o ženitvi s partnerji zunaj romske skupnosti preide k porazdelitvi prilagajanja v sodobno življenje. Ta obsega pet skupin: polnomadske družine, socialne podpirance, male poljedelce, kvalificirane in nekvalificirane delavce ter končno izobražence v posameznih poklicih. Nadalje se v poglavju srečamo še s podnaslovi kot npr. "Poklicno usposabljanje Romov", z odslikavanjem stanja poklicev in zaposlovanja v letu 1974. Precej prostora je namenjeno nepismenosti žensk v samostojnem podnaslovu prej omenjenega poglavja, sledi pa "Prosti čas in razvedrilo." Avtorica konča poglavje s podnaslovom: "Problematika romskega jezika in etnične opredelitve."

Knjižno delo je opremljeno še s slovarjem romskih

besed v besedilih, seznamom literature in povzetkom dela v angleškem jeziku.

Skratka, zanimivo delo za vsakega Slovenca in dragocen vodič vsem, ki se kakorkoli poklicno ukvarjajo s problematiko Romov, še posebno za tiste, ki izvajajo naloge zapisane v programih SIS (socialnega skrbstva, vzgoje, izobraževanja, zdravstva itn.).

Za boljše razumevanje knjižnega etnološkega dela dejali, da je Štrukljeva zaorala ledino, ki ni bila opravljala svoje raziskovanje. Delo, kot navaja avtorica, je nastajalo v letih 1964—1975. Zanimalo me je, kako je njeno delo spremljal dnevni tisk, oziroma, koliko prostora je bilo odmerjeno problematiki Romov? Lahko bi dejali, da je Štrukljeva zaorala ledino, ki ni bila posebno obetavna, da bo obrodila. Slovenski tisk se v sredi 70. let še šopiri za mastno tiskanimi naslovi o kaznivih dejanjih Romov. Polemično morda, a bolj solzavo razglablja o šolanju "Ciganov". Z besedo Romi se nikakor ne more spriznati. Pišejo o ogorčenosti staršev, da njihovi otroci ne bodo hodili v isti razred z Romi ... Jugoslovanski tisk je prijaznejši. Tako na primer Rome v člankih spremljajo kot posebnost, ki priraja svojstvene zabave, drage poroke, volijo svojega carja, skratka kot sopotnike, ki z glasbo in domislicami pestrijo monotono soljudi.

V letu 1969 že zasledimo v srbohrvaškem tisku resnejše sestavke o enakopravnem odnosu, želji po združevanju, ustanavljanju kulturnih društev, itd. Med zanimivosti sodi dejstvo, da je bil izvoljen za prvega predsednika Kulturnega društva "ROM" poznan književnik, ki se je ob knjižnem delovanju uveljavil tudi kot vnet zagovornik enakopravnosti Romov. Dve leti pozneje bremo v VUS-u (št. 992, 5. 5. 1971) njegov članek z naslovom: "Romi izmedju slobode i samoubistva." Članek je Berberski napisal po kongresu v Londonu. Bil je vodja delegacije, izkazali so mu še posebno čast, da je predsedoval kongresu.

Popolnoma jasno je vprašanje, ki ga vse pogosteje beremo v sestavkih ali v naslovih samih: "Ali se Romi morajo, zaradi svoje mračne preteklosti odreči pravici do lastnega imena, jezika, resnice o sebi, mesta pod soncem, skratka vsem pravicam o svobodi in enakosti?"

Slovenski tisk je bil tokrat bolj zaposlen z otroškim vrtcem v Püšči, s socialnimi problemi v trebanjski in novomeški občini.

V Naših razgledih (9. 11. 1973) lahko beremo oceno dela Vaneka Šiftarja, Cigani (Murska Sobota, Pomurska založba 1970), ki jo je napisal v drugi številki revije Narodopisne aktuality izredni profesor na brnski univerzi dr. František Jordan.

Javnost je bila že 10. 7. 69 na srbohrvaškem jezikovnem področju v posebni prilogi Borbe "Reflektor" z naslovom "Ciganski krug svetom" seznanjena z najosnovnejšimi kronološkimi, sociološkimi, etnološkimi pa tudi drugimi resnicami in dejstvi o Romih. Dr. Rade Uhlík je deležen mnogih kolon v tem časopisju, kot romolog in nagrajenec ter svetovno priznan romolog, ki mu pripisujejo najbogatejšo zbirko romskih pesmi. Slovenski tisk solzavo toži: "Varstvo tudi za Cigančke" ali pa "Rom in nikdar več Cigan". V nekaj vrstičnih vesteh smo seznanjeni, da so v Beogradu 10. 2. 73 izdali prvo številko mesečnika "Glas Roma", ki bo izhajal v romščini in srbohrvaščini. Še drobnejše vest so objavili v Delu 14. 12. 72, da so v Skopju končali prvo slovnico Romov. Iz srbohrvaškega tiska zveemo o obeh dogodkih mnogo več in v teh prispevkih ni mogoče prezreti zadovoljstva, da se tudi ta najmanjša indijska narodnostna manjšina samostojno in zavestno vključuje v našo samoupravno družbo. Seveda tudi to časopisje obvešča bralce o nesocialističnem obnašanju soljudi pa tudi občin, ki ponujajo Romom denar, da bi se odselili (občina Kakanj je ponudila 15 starih milijonov petdesetim družinam z vasi Bare, da bi se odselili; podobno kot so leta 1463 v mestu Mamberg (Bavarska) dajali Romom po 7 funtov kot nagrado, če so šli iz mesta).

To je samo nekaj pobliskov iz dnevnega tiska v času, ko je Pavla Štrukelj opravljala svoje raziskovalno delo. Kot smo lahko po eni strani izredno veseli, da je delo Štrukljeve prišlo v tako prikupni izdaji med Slovence, moramo po drugi strani z zaskrbljenostjo ugotoviti, da imamo zopet vrzel. Od leta 1975, ko je bilo delo opravljeno, do danes, se je marsikaj spremenilo, tudi med Romi in našimi odnosi do njih. Začeto delo, v katerega je vloženo veliko truda, in delo, ki nam v jasnih črtah kaže poti etnološkega delovanja za naprej, izgublja aktualnost v borbi s časom!

Pota etnologije so jasna, če ponovim misel Duše Krnel-Umek v polemičnem zapisu: "Nekaj misli k terminu narodopisje" v Glasniku slovenskega etnološkega društva (19/1979, št. 4, str. 77): "Ta etnologija pa naj bo pri nas marksistično usmerjena veda v službi sodobne socialistične družbe". Ni dvoma, da bi izsledki etnološkega raziskovalnega dela dali strokovne informacije samoupravnim interesnim in družbenopolitičnim skupnostim. Te bi lahko bolje in hitreje reševale tudi dolgotrajno problematiko najmanjše indijske narodnostne skupine pri nas. Z vsemi dokumenti in drugimi normativnimi akti imajo potrjene in dane pravice, da se enakopravno in svobodno vključujejo v našo samoupravno družbo. Žal pa ni nikjer zapisan naš konzervativno tradicionalni odnos do njih, ki ga tako ali drugače še vedno gojimo.

Barbara Fux

Oris stanovanjskih načinov v Novi Gorici — prva slovenska etnološka video kaset. Avtor Naško Križnar, dolžina 1h 10'.

Ob koncu posvetovanja Slovenskega etnološkega društva v Novi Gorici junija letos nas je Naško Križnar presenetil z novim izdelkom v novi, nam doslej nepoznani tehniki — s televizijsko oddajo, posneto na video kaseto. Ogled te oddaje je sprožil evforično razpoloženje in optimistični vtis, s katerim smo se razšli na domove, kajti: "Konec dober, vse dobro."

Predmet video kasetnega zapisa so bili stanovanjski načini v Novi Gorici. Po začetnih posnetkih fotografske in filmske dokumentacije o gradnji mesta od l. 1945 do 1980 ter prikazu njegove današnje podobe smo se seznanili s shemo stanovanjskih načinov v: družbenih najemniških stanovanjih (v bloku, delavska stanovanja, dijaški domovi, dom upokojencev), v zasebnih stanovanjih, podnajemniških stanovanjih ter zasilnih bivališčih po potresu l. 1976. Sledilo je vstopanje v stanovanja omenjenih kategorij, pogovor s prebivalci, ogled prostorov. Tako smo bili pri štiričlanski družini v štirisobnem stanovanju v bloku, pri štiričlanski mladi družini v dvo-prostornem zasilnem stanovanju, samski sobi v barakah ŽTP, v eni od redkih starih kmetij, ki so se obdržale sredi številnih novogradenj, pri petčlanski družini v tristano-vanjski zasebni hiši.

Sporočilo je potekalo na treh ravneh: napisani besedni sistematiki ali shemah stanovanjskih načinov, pripovedovanju prebivalcev ter posnetkih njihovega bivanjskega okolja. Na vsaki ravni so bili pisana beseda, govornica beseda in filmski posnetek uporabljeni asketsko strogo, brez ambicije po doseganju efektov, ki bi presejali nekakšen skrajno sistematiziran in racionaliziran vizualni terenski zapis. Ta asketskost je dosegla ugodno razpoloženja gledalcev že na začetku, ob prvih kadrih, ko je delovala skoraj kot negativno presenečenje — navajeni smo namreč, da film ne skopari z uporabo različnih sredstev naenkrat, zato, da lahko pove "nekaj več". Vendar nam je kmalu postalo jasno, da je prav po zaslugi te dokumentarne strogosti film postal "nekaj več"; informatorji — akterji filma, njihova stanovanja in vsak posneti detajl, vse predstavlja v okvirih etnološke sistematike, različnost stanovanj in stanovanjskih načinov, možnosti, želja in potreb, preko tega pa globoko diferen-

ciacijo materialnega, socialnega in duhovnega sveta novgoriških stanovalcev.

Jasen izdelek je rezultat avtorjeve jasne predstave o namenu oddaje, zamisli ustrezna realizacija pa je tudi zasluga specifičnih lastnosti video tehnike. Lahkota rokovanja s kamero, ki omogoča snemanje tudi pri šibkejši osvetlitvi, mehanično zagotovljena sinhronija slike in zvoka in majhna teža aparata pustijo snemalcu, da se osredotoči na dogajanje pred seboj, se prilagaja situaciji ter istočasno opazuje in snema.

Ob novosti, ki obeta velike možnosti, da se na primeren način reproducira dogajanje na terenu in znanstvena spoznanja za najširši krog ljudi, se je sprožilo vprašanje, kdaj in kako bi to tehniko lahko začeli čim več uporabljati; občutek nemoči, ki ga sproža razkorak med stanjem v stroki in že znanimi tehnološkimi možnostmi ter občutek pojačane potrebe po komuniciranju stroke navzven. VIDEO KASETA Naška Križnarja nas mora vzpodbuditi k boljšemu seznanjenju s tehniko ter k čim izčrpnější uporabi njenih možnosti v pedagoškem delu s študenti na fakulteti ter vseh postopkih etnološkega raziskovalnega dela.

Mojca Ravnik

JANEZ FAJFAR: STANOVANJSKA KULTURA KRANJSKEGA PUNGERTA OD ZAČETKA TEGA STOLETJA DO DANES. Diplomatska naloga na PZE za etnologijo, Filozofske fakultete, december 1979, 147 str., pril.

Avtor nam je v svoji nalogi predstavil bivalno kulturo kranjskega Pungerta. Za kategorije, ki sodijo v bivalno kulturo, je bilo v preteklosti veliko zanimanja, vendar so bile raziskave dolgo naravnane iz napačnega zornega kota. To, da se je avtor lotil raziskave bivalne kulture takega predela mesta, ki predstavlja poleg drugih tudi stanovanjski problem, je gotovo pozitivno.

Na primeru Pungerta je avtor hotel pokazati, kateri dejavniki so vplivali na njegov današnji in pretekli izgled. Ni pa veliko pisal o tem, kako je in vpliva sam Pungert na svoje prebivalce.

Avtor najprej podaja nekaj osnovnih podatkov o naselju in njegovih prebivalcih. Sledi popis vseh hiš in njihovih prebivalcev. Temu poglavju je dodal arhitektonsko dokumentacijo ter seznam in razvrstitev notranje opreme po posameznih prostorih. V zadnjem delu razprave navaja tri različne bivalne prostore in sicer: prostor pred hišo, hišo in prostor za hišo.

Življenje na nekem področju, čeprav tako majhnem, kot je Pungert, je mnogovrstno. Ob tem se pojavlja vprašanje, če je tako podrobna obravnava, kakršno je skušal izvesti avtor te naloge, popolnoma primerna. Res je, da v nalogi zaživijo posamezniki in da je samo preko njih moč spoznati celoto.

V nalogi je bilo premalo povedanega o samem načinu dela. V uvodih smo vajeni slišati kaj več o metodologiji in metodi, tako da ob zaključku lahko ugotovljamo, kako je naloga uspela po tej plati. Morda bi lahko kaj več povedal o eventualnih problemih, ki se pojavljajo.

Pohvalno je, da je ob zaključku analitičnih poglavij avtor skušal sintetizirati poglavitne ugotovitve in jih prejšnjim poglavjem nasprotno podal v zelo skopo odmerjenih stavkih. Ob tem sem pogrešala njegova subjektivna mnenja. Pozitivno je, da je pri ljudeh iskal sistem vrednot, saj je le-ta poleg ekonomske osnove pomemben dejavnik pri oblikovanju Pungerta.

Naloga je zelo individualno obarvana, ponekod skuša biti celo humoristična. Na ta način jo je avtor naredil privlačnejšo, hkrati pa to na nek način oživilja življenjski stil Pungertčanov.

Naloga je po svoji vsebini zelo zanimiva. Ta vsebina se kaže v sodelovanju med arhitekturo in etnologijo. Vidijo se razni problemi Pungertčanov, ki jih pa etnolog sam ne more rešiti.

Sonja Kotar

VITO HAZLER: NAČIN ŽIVLJENJA V ZASELKU HRASTJE. Diplomatska naloga na PZE za etnologijo Filozofske fakultete, Ljubljana 1979, 121 s., il.

Naloga je monografska obdelava zaselka Hrastje v krajevni skupnosti Žalec v Savinjski dolini. Zaselek je nastal v petdesetih letih v neposredni bližini vasi Gomilsko, njegovi prebivalci pa so delavci in uslužbenci.

Pri predstavitvi materialne kulture zaselka je uporabljal grafikone in tabele, tako da je s te strani zaselek opisan zelo natančno in temeljito. V primeru z ostalimi področji kar preveč.

Slabše so podani socialni odnosi med ljudmi v zaselku samem in njihova povezava z okoliškimi kmeti. Hrastje je opisano kot celota sama zase. Včasih so okoliščani pravili zaselku "doužna vas". V dvajsetih letih so si prebivalci ekonomsko opomogli ter prekosili sosede — kmete v razvoju. Prav zanimivo bi bilo zvedeti, kako pravijo okoliščani Hrastjanom danes in kakšni so njihovi medsebojni stiki in odnosi.

Premalo pozornosti je postavil mladini. Bolj bi moral osvetliti probleme in odnose v družini med starši in otroki v prvi in tretji generaciji. Nakazati bi moral tudi odnos prebivalcev zaselka do študentov v naselju, zlasti še do prvega študenta.

Duhovni kulturi je odmerjeno bolj malo prostora. Omejena je predvsem na kupovanje knjig. Toda pri tem se pojavlja vprašanje, katere knjige kupujejo Hrastjani — ali res tiste, ki jih tudi berejo ali pa kupujejo knjige "na metre", le zaradi prestiža.

Pri delu je kolega uporabljal vprašalnik, ki ga je izdelal s pomočjo vprašalnic. Skoraj njuno bi bilo, da bi ga priložil med priloge.

V uvodu Vito Hazler dokazuje, da je njegovo delo s stališča današnje etnologije potrebno. O delu in nalogah sodobne etnologije je bilo prelitega že precej črnila, zato bi bilo bolj umestno, če bi skušali najti nalogi mesto v sklopu proučevanja mikropodročij Slovenije.

Marinka Dražumerič

PETRU DUŠA, RAZLIKE IN SPREMEMBE V NAČINU ŽIVLJENJA DRUŽIN V TRNOVEM V ČASU OD KONCA PRVE SVETOVNE VOJNE DO DANES.

Diplomatska naloga, Ljubljana 1980, 85 str. + 21 str. prilog.

V svoji diplomski nalogi nam avtorica prikaže spremembe v načinu življenja družin na Trnovem od konca prve svetovne vojne do danes. Iz naslova bi se dalo sklepati, da je zajeto celotno časovno obdobje, vendar je obdobje druge svetovne vojne izpuščeno "... zaradi takratne izredne situacije." (str. 2) Takšna utemeljitev nezanimanja za čas NOB (ali za katerokoli drugo obdobje) je morda preskopa in neutemeljena. Mnogi raziskovalci se danes ukvarjajo z izrednimi situacijami prav zaradi njihove izrednosti, kar velja tudi za obdobje druge svetovne vojne.

Ob razpravljanih in različnih mnenjih o tem, kaj naj bi obsegal uvod k takšni ali podobni raziskovalni nalogi, se zdi, da je uvod te naloge skupaj z ostalima uvodnima poglavjema takšen, kot bi moral uvod biti. Avtorica nam v njem poda utemeljitev preučevanja družinskega življenja v etnologiji, definicijo družine, odločitev za to raziskovalno nalogo, namen naloge, tematsko delitev naloge, število in glavne karakteristike družin na obravnavanem območju, izbiro vzorca in potek dela na terenu. Edina slabost uvoda je mogoče ta, da nakaže in opredeli problematiko z navajanjem določenih misli (oz. citatov) posameznih avtorjev brez kakršnekoli lastne kritične misli (velja v glavnem za utemeljitev in definicijo problema). Naslednji poglavji sta še Pregled literature, kjer nam predstavi izbrano literaturo glede na svoje zanimanje v tej

nalogi, in Izbrani kraj, kjer nam poda splošno podobo naselja in spremembe v gospodarstvu v obravnavanem obdobju.

Osnovna delitev naloge je časovna delitev — Obdobje med svetovnimi vojnami in Obdobje po drugi svetovni vojni. Vsebinsko sta oba sklopa razdeljena še na posamezna poglavja — Družbena struktura, Vstop v družinsko življenje, Stanovanjske razmere, Notranja organizacija družinskega življenja (delitev dela, odnosi med možem in ženo, vzgoja in izobraževanje, preživljanje prostega časa) in Komunikacija obravnavanih prebivalcev navzven. Vidi se, da je avtorica zajela problematiko obsežno. Obravnavane sestavine načina življenja so izbrane tako, da dobro predstavijo način življenja družin. Za obdobje med vojnami je tematika prikazana posebej po posameznih socialnih skupinah; za drugo obdobje so socialne razlike omenjene le ponekod, večinoma pa so zanemarjene. Osnovni delitvi — časovna in vsebinska nam omogočata dokaj nazorno primerjavo med obravnavanimi obdobjima, ki pa je deloma ostala neeksplicirana, deloma pa so spremembe in razlike med obdobjema strnjene v sklepu. Priloge zajemajo koristen prikaz položaja naselja, shematične prikaze družin, ki pripomorejo k boljši predstavi starostne strukture družin in pa precej skopo fotografsko gradivo.

V okviru družbene strukture nam avtorica za vsako obdobje s tabelami nazorno označi poklicno strukturo, zakonski stan prebivalcev, strukturo družin glede na člane, narodnost družinskih članov, število članov po družinah in starostno strukturo prebivalcev. Pri tem moti le, da je število prebivalcev, s katerim operira, različno in da se podatki včasih nanašajo na celotno naselje Trnovo, včasih pa samo na obravnavane družine.

Po posameznih poglavjih nam avtorica nato prikaže posamezna področja v načinu življenja družin. Tematika je prikazana z dobrimi opisi, o vzrokih določenih pojavov in sprememb pa ne zveemo nič ali zelo malo. Namen naloge (prikaz načina življenja družin in razlike glede na socialni položaj njenih članov; sprememb, ki so se pojavile v družinskem življenju po drugi svetovni vojni; položaja žene v zakonu oz. družini — str. 1, 2), je izpolnila predvsem na deskriptivnem nivoju.

Čeprav pravi v uvodu, da "je poudarek v nalogi na sedanjih procesih" (str. 4), tega ni opaziti niti po obsegu, niti po boljšem ali celo bolj poglobljenem prikazu. Avtorica skozi vso razpravo navaja razne stavke, ki so jih povedali informatorji ali citate iz literature. Poleg tega, da jih uporabi kot ilustracijo konkretnega primera, jih brez kakršnekoli analize, ki naj bi pokazala korene, vzroke in posledice določenega pojava, uporabi še kot 'splošno veljavne resnice'. Medtem ko so za prvo obdobje vrednote in norme, ki so določale način družinskega življenja, precej jasne, za obdobje po drugi svetovni vojni niso tako jasno razvidne. Avtorica pristaja brez analize in opredelitve na določene vrednote in skozi prizmo le-teh opazuje in opisuje pojave. (Na primer:

— poroka pred drugo svetovno vojno je imela povsem drugačne družbene osnove kot jih ima danes — neenakost in zaničevanje nezakonskih otrok in mater, ekonomska odvisnost žene od moža, cerkveni vplivi ... Danes, ko tega ni več, je torej poroka dobila drugačno osnovo — postavlja se vprašanje, kaj vodi ljudi k sklepanju zakonskih zvez;

— v položaju žene v družini so se spremembe dogodile le na nivoju odločanja o skupnih zadevah zaradi njene zaposlitve v službi — doprinosu k družinskemu proračunu. Sicer pa se njen položaj ni bistveno spremenil — žena je še vedno nositeljica gospodinjstva in vzgoje otrok — postavlja se vprašanje položaja, emancipacije žensk, "boljšega" odnosa med zakoncema, družbenega in osebnega vrednotenja hišnih opravil, enakopravnosti žena ...;

— poroke so se pred vojno sklepale znotraj socialnih skupin. Čeprav veljajo po zadnji vojni drugačni kriteriji pri izbiri zakonskega partnerja (izgled, skupni interesi),

ostaja dejstvo, da se v večini še vedno poročajo člani istih socialnih skupin med seboj — postavlja se vprašanje vzrokov takšnega stanja;

— včasih je bilo kmečko življenje "popolnoma podrejeno načelom ekonomike" (str. 23). Ne le kmečko življenje in ne le včasih, tudi danes je življenje v veliki meri podrejeno načelom ekonomike — postavlja se vprašanje vplivov ekonomike in ekonomije na življenje ljudi;

— o alkoholizmu pravi: "Ponekod je alkoholizem vzrok, večinoma pa posledica predvsem slabih socialnih razmer in nerazumevanja med njima (zakoncema)" (str. 54). Vpliv socialnih razmer je sicer nakazan, izpuščeni pa so vzroki teh razmer, družbeni položaj posameznika—alkoholika, njegove psihološke značilnosti, vpliv tradicije, ekonomije ...);

Prav na koncu naloge najdemo stavek: "Pomembno se mi je zdelo pokazati na soodvisnost načina življenja družin z dogajanjem v družbi" (str. 78). Čeprav je ta soodvisnost deloma prikazana, je avtoričina napaka predvsem v tem, da pristaja na dogajanje v družbi na nivoju deklarativnih stavkov. Analiza tega dogajanja bi privedla do pravih vzrokov in posledic dogajanja tako v družbi kot tudi v družini, oziroma do razjasnitve povezanosti med obema označenima pojavoma. Tako izzveni v prazno tudi misel, da "prav rezultati teh (etnoloških) preučevanj lahko veliko doprinesejo k spoznanjem o dogajanjih na področju tega (družinskega) življenja in pripomorejo pri reševanju praktičnih problemov" (str. 1).

Borut Cajnk

ZORA PAVLIN, ŽENITOVANJE V VITANJU IN OKOLICI MED OBEMA VOJNAMA IN DANES.

Diplomska naloga na PZE za etnologijo Filozofske fakultete, Ljubljana 1979, 154 str., pril.

Diplomska naloga Zore Pavlin, ki je bila predstavljena na PZE za etnologijo v decembru 1979, je bila posvečena ženitovanju v Vitanju in okolici med obema vojnami in danes.

Vsekakor se iz dela vidi, da je bilo vanj vloženo veliko truda in časa. Na terenu je avtorica zbrala veliko podatkov v zvezi z ženitovanjem v Vitanju in okolici. To velja predvsem za prvi del naloge, ki je posvečen obdobju med obema vojnami. Vojnemu času se povsem izogne, pa tudi poglavje o današnjem času je precej pomanjkljivo, saj ne prikazuje poteka sprememb kontinuirano skozi ves povojni čas. Prikaže le današnjo situacijo in zato glavni vzroki za spremembe niso razvidni. Sklepi, ki sledijo posameznim poglavjem, nakazujejo ta problem, vendar pa so preveč splošni in bi bilo morda bolje, če bi bili vključeni v tekst sam. Tako bi naloga ne bila tako deskriptivnega značaja, pa tudi tekst ne bi bil razdrobljen v toliki meri, kot je. K večji povezanosti naloge bi veliko prispevala tudi drugačna delitev, saj ne bi bilo treba ločevati predvojnega in povojnega obdobja, ampak bi posamezne šega avtorica lahko zasledovala skozi vsa obdobja in ob tem sproti delala zaključke.

Več pozornosti bi veljalo posvetiti tudi socialnim in političnim razlikam med posameznimi družbenimi sloji. Tako bi bilo npr. zanimivo izvedeti kaj o notranji razslojenosti med kmeti (veliki, srednji, mali). Ali so posamezniki vabili na gostije tudi svoje politične nasprotnike? Ali so klerikalci vabili liberalce in nasprotno? Mali kmetje so bili prisiljeni zaradi pomanjkanja denarja svoja ženitovanja močno zreducirati. Kako so to naredili? Prav tako se mi zdi pomemben tudi odnos tržanov do kmečkih porok in obratno; gledanje kmetov na poročni obred tržanov. Sploh pa iz naloge ne izvemo dosti o ženitovanju tržanov (bogatejših in izobraženejših prebivalcev trga). Ali so se zgedovali po poročnih navadah meščanov večjih mest? Prav tako je ostalo odprto vprašanje, katera plast prebivalstva se še vedno oklepa starih ženitovanjskih običajev.

Mislím, da ne bi bilo slabo, ko bi avtorica del teksta iz opomb vključila v nalogo samo. S tem bi jo popestrila in podkrepila resničnost nekaterih ženitovanjskih šeg s konkretnimi dogodki. Opombe pa naj bi bile namenjene le navajanju podatkov.

Na koncu pa še to. Študent bi v svoji diplomski nalogi moral paziti na slog izražanja in upoštevati slovnična pravila.

Polonca Cesar

OKROGLA MIZA NA PZE ZA ETNOLOGIJO

Pisanje o okrogli mizi študentov in predavateljev želi biti predvsem informacija o tem, kaj se na PZE za etnologijo dogaja, in katere so tiste točke, ki so jih študentje začutili kot šibke, kot tisto, kar se lahko pojasni, reši le v pogovoru med vsemi, ki oblikujejo dejavnost na oddelku.

Študentje so te točke oblikovali v dva sklopa vprašanj:

1. problemi, ki se neposredno nanašajo na pedagoško delo na PZE za etnologijo in

2. vprašanja, ki so v zvezi s povezovanjem etnologov z drugimi etnološkimi in neetnološkimi ustanovami.

V zvezi z delom na PZE za etnologijo so bili kot iztočnice za pogovor izpostavljeni naslednji problemi:

potek seminarskih vaj, ki so nedvomno poglavitna oblika seznanjanja s praktičnimi in teoretičnimi problemi sodobne slovenske etnologije;

izbirni predmeti, ki predstavljajo dopolnjevanje znanja s področja ved, s katerimi se stika etnološko raziskovalno delo;

etnologija kot enopredmetna skupina; ekskurzije.

Seminarske vaje so razdeljene v dve skupini: t.i. proseminarske vaje, ki jih obiskujejo študentje 2. letnika, in seminarske vaje za študente 3. in 4. letnika. Vsebinsko so vezane na tematiko proseminarskih in seminarskih nalog in na osnovna metodična in metodološka vprašanja, ki se pojavljajo v zvezi z določenimi raziskovalnimi področji. Tematika teh nalog pa naj bi v bodoče še bolj izražala trenutne poglavitne teme in naloge slovenske etnologije. Zato bo v prihodnjem šolskem letu seminar razdeljen v tri osnovne skupine: seminar za rajonizacijo slovenskega etničnega ozemlja (nekaj študentov je že v tem šolskem letu izdelalo naloge v zvezi s to problematiko), seminar za preučevanje izseljenstva in zdomstva in splošni seminar, kjer bi še naprej obdelovali vso ostalo etnološko problematiko, s posebnim poudarkom na metodologiji in seznanjenju (prek literature) s sodobnimi etnološkimi usmeritvami v Evropi in po svetu.

Seveda pa kljub tej tematski razdelitvi še vedno ostaja problem angažiranosti študentov in seminarju in obiskanosti seminarja. Upati je le, da bo ta razdelitev morda le vzpodbudila ali izpostavila določene interese študentov in seveda interese stroke same, hkrati pa naj bi predstavljala pripravo za profesionalno raziskovalno delo. Večjo aktivnost naj bi študenti pokazali tudi s prisotnostjo in sodelovanjem pri zagovorih diplomskih nalog. Omeniti velja, da kakšna konkretna pobuda o preoblikovanju seminarja ni prišla s strani študentov, da pa je bil problem izražen predvsem kot vprašanje, kaj je mogoče spremeniti. To velja pravzaprav za vse, o čemer je bilo govora, in je bilo zato pojasnjevanje in seznanjanje s strani predavateljev izredno dobrodošlo.

Podobno velja za probleme, ki nastajajo v zvezi z izbirnimi predmeti, ki jih študentje vpisujejo v 3. in 4.

letniku. Namen je iskanje skupnih poti s sorodnimi in etnologiji pomožnimi vedami, s katerimi je mogoče "način življenja" raziskovati interdisciplinarno. V letošnjem letu je bilo moč organizirati predavanja le iz dveh področij — Slovenskega ustnega slovstva (prof. dr. J. Koruza, PZE za slavistiko) in Arhitektura in etnologija (prof. dr. P. Fister, FAGG). Vseh ostalih predlaganih predmetov (socialna psihologija, statistika, sociologija kulture) zaradi objektivnih razlogov (predavatelji, prostor, število študentov) ni bilo mogoče organizirati, čeprav se zdi, da bi lahko zainteresirani študenti predavanjem prostovoljno sledili na ustreznih PZE (psihologija, geografija, sociologija) in v dogovoru med oddelki celo opravljali izpite iz snovi, ki morda ni neposredno vezana na etnologijo, je pa znanje s teh področij etnologom nedvomno dobrodošlo. To znanje bi se v korist študentom in stroki lahko razvijalo in razširjalo z izdelovanjem diplomskih nalog s tematiko izbirnih predmetov.

Neposredno vezana na to vprašanje je s strani študentov močno zaželeno možnost študija etnologije kot enopredmetne skupine. B-predmet pogosto ovira študente, da bi se z večjim zanimanjem posvetili etnologiji, ali pa se sploh nikakor ne stika z etnologijo. Predlagano je bilo, da bi se predmetnik razširil, da bi tako nekateri izbirni predmeti postali obvezni, za kar pa zopet obstaja objektivne ovire — pomanjkanje ustreznega pedagoškega kadra, pomanjkanje prostora, problem zaposlovanja etnologov (čeprav je ravno v zvezi z zaposlovanjem potrebna čim širša "razgledanost" na vseh področjih načina življenja in to "razgledanost in širino" bi morda lahko res dal razširjen, enopredmeten študij etnologije). Zato ostaja na eni strani, predvsem na strani študentov, velika navdušenost za to reformo, na drugi strani pa zadržanost zaradi omenjenih težav.

Študiju samemu, razvoju in družbenemu uveljavljanju stroke v prid govori tudi težnja po povezovanju PZE za etnologijo z drugimi ustanovami. Povezovanje z ustanovami etnološkega značaja — npr. muzeji, drugimi oddelki študija etnologije, je seveda strokovnega značaja. Izraženi so bili konkretni predlogi o možnostih tesnejšega sodelovanja s Slovenskim etnografskim muzejem v Ljubljani, kjer so študentje pripravljene sodelovati pri pripravi razstav in vodenju po razstavah. Dosedanje sodelovanje je bilo razširjeno v obliki obveznih praks in s predavanji posameznih strokovnjakov, ki jih organizirata PZE za etnologijo in Slovensko etnološko društvo. Srečanja s študenti in predavatelji etnologije v Zagrebu in Beogradu ostajajo v interesu in iniciativi študentov z morebitnim posredovanjem predavateljev. Denarnih stroškov seveda PZE ne more kriti (podobne težave so tudi z ekskurzijami). Vsekakor bi se študentje lahko bolj angažirali s prispevki v etnološkem in neetnološkem tisku, kar bi imelo strokovno in popularizacijsko vrednost. Podobno velja za sodelovanje pri drugih sredstvih javnega sporočanja (npr. Radio študent, kjer sedaj najpogosteje pripravljajo oddaje, ki pogosto segajo na etnološko področje, pravzaprav neetnologi — tematske oddaje o glasbi, kulturološka problematika v najširšem smislu).

Predlagano je bilo vključevanje študentov v Gibanje mladih istraživača (raziskovalne brigade) v Srbiji, ki bi bilo najbrž plodnejše kot sodelovanje z gibanjem Znanost mladini.

To so bile osnovne niti, ki so se v sprva zadržanem in poslušnanju navajenem ozračju spletale skozi pogovor, ki je bil bolj spraševanje in pojasnjevanje kot kakšno konkretno reševanje, pa kljub vsemu, upamo, da ne poslednjič, zaključen v prijetnem vzdušju, z novim znanjem in razumevanjem. Prav gotovo je ostalo še marsikaj neizgovorjenega, pa naj ostane to za prihodnjč, ko se bomo, če bo želja še prisotna, morda srečevali že kar "tradicionalno", pa zato tudi bolj odprto, zgovorno, sproščeno.

**Poslovljne besede Zmage Kumer ob grobu Boža Račiča,
30. 5. 1980**

Ko smo vam slovenski etnologi ob 90-letnici zaželeli, da bi bili še dolgo živi in zdravi med nami, smo skoraj verjeli, da bo smrt pozabila na vas, tako neuničljiva se nam je zdela vaša življenjska moč, vaš sproščeni smeh, vaše žive dobre oči.

Danes se poslavljamo od vas z žalostjo v srcu. Bili ste desetletja z nami, član našega društva, prežeti z ljubeznijo do naše stroke, zaverovani v ljudsko izročilo in nesebično pripravljeni pokazati nam pota do vsega, kar smo želeli raziskovati. Iti z vami na teren je bilo doživetje, pogovor z vami obogatitev. Ne toliko zaradi znanja, ki ste ga radodarno razdajali, marveč ker smo čutili, da imamo pred seboj dobrega človeka, žlahtno osebnost.

Biti zbiralec in raziskovalec ljudskega izročila za vas ni bil poklic ampak poslanstvo, potreba vašega srca. Pri vsem, kar ste napisali in kar ste naredili, vas je vodila ljubezen do naše zemlje, do naših ljudi, do slovenske ljudske kulture.

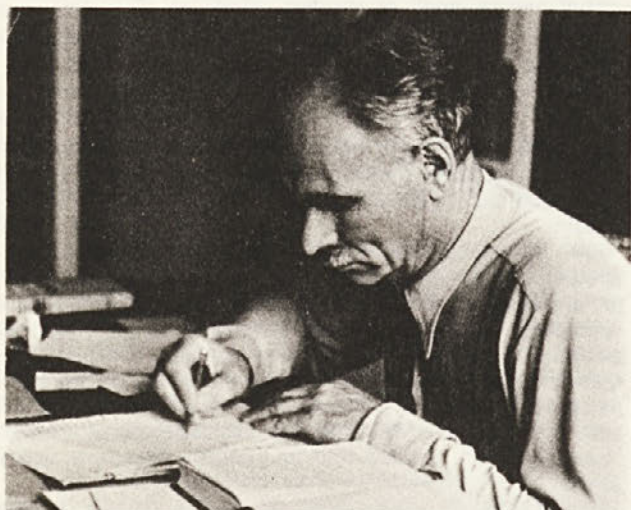
Dragi kume Račič, naj vam ob slovesu v litnu slovenskih etnologov izrečem za vse iskren: Hvala!

S. A. Tokarev osemdesetletnik

Konec preteklega leta (20. decembra 1979) je slavil 80. obletnico rojstva eden sovjetskih etnologov, Sergej Aleksandrovič Tokarev. Njegovega jubileja smo se spomnili tudi pri nas; iz več razlogov. Sergej Aleksandrovič je bil v skupini sovjetskih strokovnjakov, ki so sodelovali pri reševanju vprašanja naše zahodne meje. Bil je dolgoletni predstojnik oddelka Etnološkega inštituta sovjetske znanstvene akademije, ki se ukvarja tudi z jugoslovansko etnologijo. Tako je bil v stalnem stiku z našo etnološko problematiko. Srbska akademija znanosti in umetnosti ga je izbrala za svojega dopisnega člana. Pisal je o nekaterih vprašanjih iz zgodovine jugoslovanskih etnologij. Nekateri njegovi spisi so prevedeni tudi v jugoslovanske jezike; Mladinska knjiga je izdala leta 1974 v slovenskem prevodu knjigo Vera v zgodovini narodov sveta. Leto dni po izidu knjige smo se imeli priliko srečati s prof. Tokarevim tudi osebno v Ljubljani. Predaval je v okviru PZE za etnologijo FF, SAZU in FSPN. In ne nazadnje, spomnili smo se ga kot znanstvenika in človeka izjemnih kvalitiet.

Pred dvema letoma sta izšli kar dve njegovi samostojni knjigi, Izviri etnološke znanosti in Zgodovina etnologije zunaj ZSSR. Želimo, da bi prof. Tokareva zdravje in zadovoljstvo pri etnološkem delu spremljala tudi v bodoče!

S. D.

S. A. Tokarev

Glasnik Slovenskega etnološkega društva
Glasilo Slovenskega etnološkega društva, zanj
odgovoren: Julijan Strajnar, predsednik
Izhaja štirikrat letno, naklada 700 izvodov
Tisk: Partizanska knjiga
Glavni in odgovorni urednik: Janez Bogataj

Člani uredništva:

Ivan Sedej
Bojan Kavčič
Mojca Ravnik
Zmago Šmitek
Damjan Ovsec (Bulletin of Slovene ethnological society)

Božidar Jezernik
Marko Terseglav
Katra Valič (Lektorica)

Izdajateljski svet:

Julijan Strajnar
Slavko Kremenšek

Angelos Baš

Boris Kuhar

Inga Miklavčič

Naslov uredništva: Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12,

61000 Ljubljana, telefon: 22-121, int. 335

Posamezna številka stane 20 din

Celoletna naročnina 80 din

Tekoči račun: 50100-678-44338

Fotografije in risbe po želji vračamo, rokopisov
ne vračamo!

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji sami!

V zbirki so izšli naslednji zvezki:

**1 — NACIN ŽIVLJENJA SLOVENCEV
20. STOLETJA — Zasnova preučeva-
nja, dosedanje raziskave in problemi.
Zbornik posvetovanja SED v Novi Go-
rici, 6. 6. 1980, Ljubljana 1980, 114
strani.**

**2 — Slavko KREMENSEK: UVOD V
ETNOLOŠKO PREUČEVANJE
LJUBLJANE NOVEJŠE DOBE,
Ljubljana 1980, 87 strani.**

**3 — JANEZ TRDINA — ETNOLOG.
Zbornik posvetovanja slovenskih etno-
logov ob 150-letnici rojstva Janeza
Trdine, 29. 5. 1980, Ljubljana 1980,
119 strani.**

*Publikacije naročajte na naslov: Slovensko
etnološko društvo, Aškerčeva 12, 61000
Ljubljana.*

Redakcija zaključena septembra 1980

Po mnenju Republiškega komiteja za kulturo (št. 4210-27/78) šteje Glasnik SED med proizvode iz 7. točke prvega odstavka 36. člena Zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu, za katere se ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.

Število sta sofinancirali Raziskovalna skupnost Slove-
nije in Kulturna skupnost Slovenije.

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 121

II 131 829 1980

998342620,3

COBISS

